

VEKSTBAROMETER for Ringeriksregionen

Denne rapporten er skrevet av Steinar Aasnæss, Izabela Sandvik og Ulas Burkay, Høgskolen i Sørøst-Norge, Campus Ringerike.

Innhold

Forord	4
Vekst og velferd	6
Kommunal og privat velferd	8
Status for vekst	12
Befolkning	13
Verdiskapning	15
Sysselsetting	16
Arbeidsplasser	19
Hva kan forklarer utviklingen?	20
Fødselsoverskudd og innenlands flytting	24
Har boligbygging bidratt til befolkningsvekst?	26
Har mulighet for pendling bidratt til befolkningsvekst?	28
Forretningsklima, verdiskapning, inntekt og arbeidsplasser i regionen?	31
Verdiskapning og produktivitet	33
Entreprenørskap	34
Utdanning og kompetanse	36
Næringslivets forventninger til 2018	38
Samlet mål på forventningene	41
Bjertnæs Sag har skapt arbeidsplasser og verdier på Jevnaker i over 100 år	42
Spenncon bygger Ringeriksregionen	44

Forord

Ringeriksregionen med kommunene Ringerike, Hole og Jevnaker utgjør en region med om lag 45 000 innbyggere med en fin variasjon av by og land, fjord og fjell. I løpet av de siste 20 årene har næringslivet gjennomgått store endringer med mange nedleggelse av store arbeidsplasser innen industri og forsvar. På tross av dette fremstår regionen fortsatt som et attraktivt område for næringsliv og bosetting.

NÆRHETEN til Oslo og Bærum og muligheter for arbeid her, i tillegg til at det har vært skapt mange nye arbeidsplasser i løpet av de siste 20 årene, har gjort at Ringeriksregionen fortsatt fremstår som et godt sted å bo. Våre tre kommuner er ulike både med tanke på befolkning, næringsliv og vekst. Mens Hole i mange år har vært blant kommunene med høyest befolkningsvekst og god kommunal økonomi, har Ringerike og Jevnaker hatt en lav befolkningsvekst og en strammere kommunal økonomi. Over de siste 15 årene er det en rekke utviklingstrekk som drar regionen i feil retning med hensyn til vekst og velferd.

Samlet har Ringeriksregionen et lavt fødselsoverskudd og beskjeden innflytting sett i lys av nærheten til Oslo. Konsekvensen blir at en mindre del av befolkningen blir i yrkesaktiv alder, og omsorgsbyrden til kommunene øker. Antall arbeidsplasser har vært nedadgående, og med en økende befolkning, betyr det at vi har færre arbeidsplasser pr. innbygger. Verdiskapningen i regionen har hatt en svak utvikling som følge av at virksomheter med stor verdiskapning har blitt lagt ned f.eks. innen industri og kun delvis blitt erstattet av arbeidsplasser innen f.eks. handel som har en lavere verdiskapning pr. arbeidsplass.

”

Sparebank 1 Ringerike Hadeland ønsker å bidra til å skape vekst og utvikling i Ringeriksregionen. Derfor har vi og Næringsstiftelsen Ringerike Hadeland valgt å støtte utviklingen og driften av Vekstbarometeret fordi vi mener næringsliv, lokale myndigheter og politikere har behov for den objektive faktainformasjon som blir gjort allment tilgjengelig gjennom vekstbarometeret. *Steinar Haugli*

Dette på tross, Ringeriksregionen blir av mange løftet frem som kanskje den mest spennende vekstregionen i landet. Ny firefelts motorvei, E-16, fra Sandvika til Hønefoss sammen med dobbeltsporet høyhastighetsbane fra Sandvika til Hønefoss, vil Ringeriksbanen gi Ringeriksregionen en historisk god mulighet til å skape ny vekst og utvikling.

For at Ringeriksregionen skal kunne utnytte denne muligheten til vekst som storsamfunnet skjenker regionen, vil det være viktig at kommunale myndigheter, politikere og næringslivet forvalter muligheten på en god måte.

Som grunnlag for gode kommunale og næringsmessige beslutninger er formålet med denne statusrapporten å fremlegge etterspurt og anvendbar faktakunnskap knyttet til vekst og utvikling i regionen. Gjennom de neste fem årene vil vi regelmessig legge frem relevant informasjon knyttet til hvordan regionen utvikles. Hvordan går det med veksten? Hva skjer med befolkningen, verdiskapningen, sysselsettingen og arbeidsplassene. Hva kan forklare utviklingen, og spesielt hvordan

har regionen lyktes med å tilrettelegge for utviklingen, hva er nasjonale årsaker? I denne rapporten har vi illustrert utviklingstrekkene med et utvalg variabler og figurer. Gjennom Vekstbarometer for Ringeriksregionen, tilgjengelig for alle på web, finner dere mer informasjon og flere variabler som beskriver status for vekst og utvikling i Ringeriksregionen.

Spørsmålene er mange, og denne rapporten er et bidrag til å få mer fakta på bordet samt løfte oppmerksomheten fra det å diskutere fakta til å drøfte tiltak og virkemidler.

Kommunene i Ringeriksregionen har gjennom sine folkevalgte organer satt klare mål for befolkningsvekst:

- Ringerike: Vekst på 10 000 personer innen 2043
- Hole: Årlig vekst på inntil 2%
- Jevnaker: Årlig vekst på 1,5%

Se <https://vekstbarometer.usn.no> for mer informasjon knyttet til vekst i Ringeriksregionen.

”

Som en interesseorganisasjon for næringslivet i Ringeriksregionen har Ringerike Næringsforening (RNF) valgt å samarbeide med Høgskolen om utvikling av Vekstbarometeret, fordi vi mener næringslivet har behov for et slikt verktøy. Verktøyet vil også kunne representere et faktabasert og objektivt korrektiv til øvrig informasjon som de mange aktører med interesse for vekst og utvikling i regionen deler i offentligheten. *Jan Erik Gjerdbakken*

Vekst og velferd

Det er et klart uttalt mål om vekst i Ringeriksregionen. Realiseringen av veg og bane gir store muligheter for regionen til å realisere ønsket vekst. En vekst som vil være helt avgjørende for at Ringeriksregionen også i fremtiden skal forbli et godt sted å bo, jobbe og drive næringsvirksomhet.

MED VEKST i Ringeriksregionen mener vi økonomisk vekst knyttet til:

- Økt befolkning
- Høyere verdiskapning
- Høyere sysselsetting
- Flere arbeidsplasser

Disse vekstmålene er valgt fordi en økt befolkning vil kunne gi en lavere gjennomsnittsalder, flere sysselsatte og en større andel av befolkningen som bidrar til den verdiskapningen som er nødvendig for privat og offentlig velferd. En høy andel sysselsatte er viktig både for samlet privat verdiskapning i kommunen, den private inntekten, men også for kommunens skatteinntekter. Arbeidsplasser er naturligvis viktig for verdiskapningen i kommunen, men også fordi kort reisevei til arbeidsplassen teller positivt med hensyn til bostedsattraktivitet.

To forhold trekkes frem som viktige forklaringsfaktorer for vekst i en region. Det ene er regionens attraktivitet for bosetting, og det andre er regionens attraktivitet for næringsetablering.

Samlet har Ringeriksregionen et lavt fødselsoverskudd, samt beskjeden innflytting sett i lys av nærheten til Oslo. Konsekvensen blir at en mindre del av befolkningen blir i yrkesaktiv alder, og omsorgsbyrden til kommunene øker. Antall arbeidsplasser har vært konstant, og med en økende befolkning betyr det at vi har færre arbeidsplasser pr. innbygger. Verdiskapningen i regionen har også gått ned som følge av at virksomheter med stor verdiskapning har blitt lagt ned f.eks. innen industri og kun delvis blitt erstattet av arbeidsplasser innen f.eks. handel som har en lavere verdiskapning pr. arbeidsplass.

Fra 2008 frem til i dag har antall arbeidsplasser i Ringerike, Hole og Jevnaker kommuner blitt redusert med om lag 500. Samtidig har befolkningen økt med om lag 3000 personer. Samlet viser dette med all tydelighet behov for økt vekst i regionen for å sikre fremtidig velferd og gode levekår i Ringeriksregionen.

Når denne rapporten mye konsentrerer seg om status for vekst og analyserer årsaken til hvorfor Ringeriksregionen har en begrenset vekst og med det større utfordringer med å sikre fremtidig vekst og velstand, ser fremtiden imidlertid mye lysere ut.

Ny E-16 og Ringeriksbanen gjør at Ringeriksregionen av mange pekes ut til å kunne bli den største vekstregionen i landet. For at regionen skal kunne utnytte denne muligheten til å skape ny vekst og velstand, vil det være viktig å følge med på variablene befolkning, verdiskapning, sysselsetting og arbeidsplasser som parametere i verktøyet og se disse variablene i sammenheng med utviklingen innen personlig inntekt og kommunenes frie inntekter.

Tre forhold vil være avgjørende for om Ringeriksregionen kan lykkes med å skape ny vekst og velferd:

- Nasjonale utviklingstrekk og politiske beslutninger
- Konkurrerende regioners tilrettelegging og vekst
- Ringeriksregionens egen tilrettelegging og vekstevne.

Kommunal og privat velferd

Vekst er ikke et mål i seg selv. Vekst er imidlertid nødvendig for å kunne gi grunnlag for gode levekår og høy velferd for de personene som i dag og i fremtiden skal bo i Ringerike, Hole og Jevnaker.

MANGE FORHOLD SPILLER INN med tanke på å gi et godt bilde på levekår og velferd for innbyggerne i en kommune. Vi har valgt to mål som sammen kan gi et bilde på innbyggernes mulighet for velferd. Kommunale frie inntekter og median personinntekt. Å skape vekst og samtidig bidra til at veksten er håndterbar for kommunale myndigheter er en stor utfordring. Manglende planlegging, feil prioritering og en ineffektiv arealdisponering vil raskt kunne bringe veksten inn i et forløp som ikke er positivt for kommunene, næringslivet eller for de innbyggerne som bor i regionen.

Kommunens frie inntekter forteller hva kommunestyret disponerer av midler til å skape kommunal offentlig velferd i kommunen. Median personinntekt forteller hva kommunens husholdninger kan kjøpe av privat velferd som f.eks. varer og tjenester, bolig og ferier.

I takt med en fremtidig vekst i befolkning, verdiskapning, sysselsetting og arbeidsplasser er det derfor meget viktig og samtidig å følge med på hvilke muligheter som ligger for velferd til innbyggerne målt gjennom kommunens frie inntekter og median personinntekt.

Frie inntekter

Frie inntekter er midler kommuner og fylkeskommuner fritt kan disponere uten andre føringer fra staten enn gjeldende lover og regler.

De frie inntektene består av skatteinntekter og rammetilskudd, og utgjør om lag 73 prosent av kommunesektorens samlede inntekter.

Skatteinntektene til kommunene består av skatt på inntekt, formue og eiendom.

Median personinntekt

Median personinntekt er inntekten til den personen hvor halvparten av personene i kommunen har større inntekt og hvor den andre halvparten har en lavere inntekt.

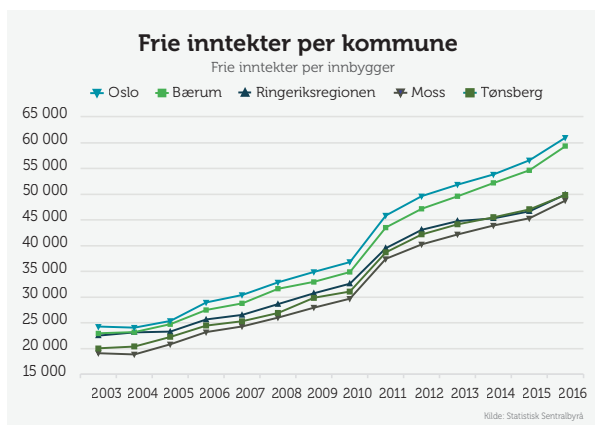
Median personinntekt er et bedre mål på privat velferd enn gjennomsnitts personinntekt da denne vil kunne bli sterkt påvirket ved f.eks. av personers inntekt.

Kommunenes frie inntekter

Ringerike, Hole og Jevnaker har gjennom de siste årene hatt vekst i frie kommunale inntekter pr. innbygger. Kommunenes handlingsrom for å skape velferd gjennom kommunale tjenester og tilbud er imidlertid forverret sammenlignet med øvrige kommuner i landet. Dette fordi kommuner vi naturlig sammenligner oss med har en høyere vekst i de frie inntektene.

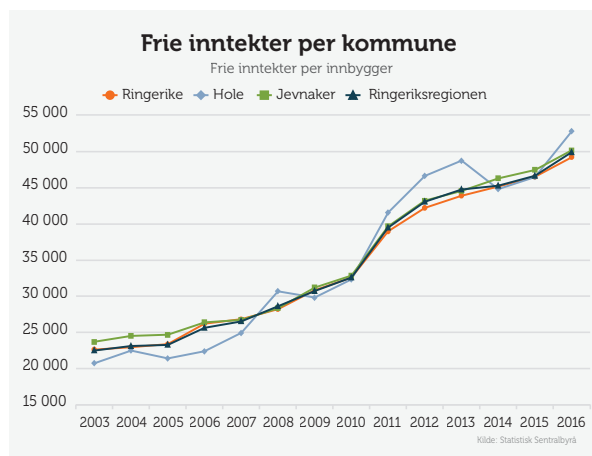
I 2003 HADDE KOMMUNENE samlet i Ringeriksregionen frie inntekter pr. innbygger på linje med Bærum og Oslo, rundt 23 000 kr som var høyere enn for Tønsberg og Moss. Utviklingen fra 2003 viser at mens frie kommunale inntekter øker for Oslo og Bærum, har kommunene i Ringeriksregionen en svakere utvikling som gjør at Ringeriksregionen i 2016 har frie inntekter på rundt 50 000 kr pr. innbygger, på linje med Tønsberg og Moss, vesentlig lavere enn hva Oslo og Bærum har.

Resultatet av denne utviklingen blir at kommunene i Ringeriksregionen i mindre grad enn øvrige kommuner i landet blir i stand til å yte kommunale velferdstjenester. Attraktiviteten til regionen, som bosted, vil med dette også gå ned.

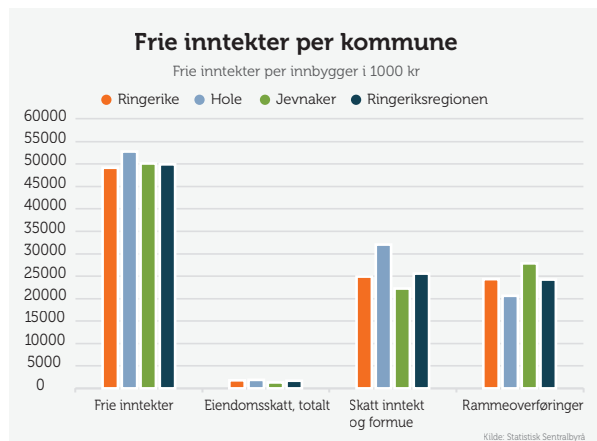
Vi ser av figuren under at Ringerike, Hole og Jevnaker har relativt lik utvikling i sine kommunale frie inntekter. Variasjonene for Holes del skyldes at en større andel av kommunens frie kommer fra skatt på formue. Skiftende konjunkturer slår sterkt ut på formuesbeskatningen, men har mindre å si for inntekts og eiendomsskatten.

Vi ser også av figuren hvordan «Thoneffekten» slo ut for kommuneøkonomien i Hole, da Olav Thon i 2013 omstrukturerte sitt selskap. Konsekvensen ble en dramatisk reduksjon i kommunale inntekter med tilhørende reduserte muligheter for kommunal velferd.

Ved at de frie inntektene til Ringerike og Jevnaker kommune har en dårligere utvikling enn gjennomsnittet for landets øvrige kommuner, betyr det at politikernes mulighet til å skape velferd gjennom kommunale tilbud og tjenester har gått ned.

Figuren under viser de kommunale frie inntektene for Ringerike, Hole og Jevnaker i 2016.

Her ser vi tydelig inntektsmønstre for de tre kommunene. Mens Jevnaker kommune i 2016 mottok rundt 22.000 kr i skatt på inntekt og formue pr. innbygger, fikk Hole kommune inn hele 33.000 kr i inntekts og formuesskatt fra sine innbyggere. Rammeoverføringer fra staten bidrar til å utjevne inntektsforskjellene mellom landets kommuner ved å kompensere for høyere kostnader knyttet til velferdstjenester som f.eks. antall barn i skolepliktig alder, antall eldre og bosettingsmønster.

Rammeoverføringer til kommunene bidrar derfor til likere forutsetninger for å skape kommunal velferd for innbyggere i Ringeriksregionen. Like fullt disponerer Hole kommune om lag 3 000 kr mer pr. innbygger til kommunale tjenester og tilbud enn hva Ringerike kommune har muligheter for.

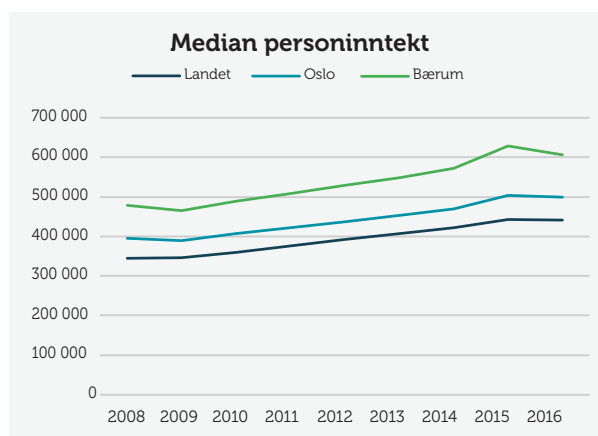
”

Innbyggere i Ringerike og Jevnaker har i dag lavere muligheter for privat velferd enn tidligere, sett i forhold til generell inntektsvekst i Norge.

Personlig inntekt

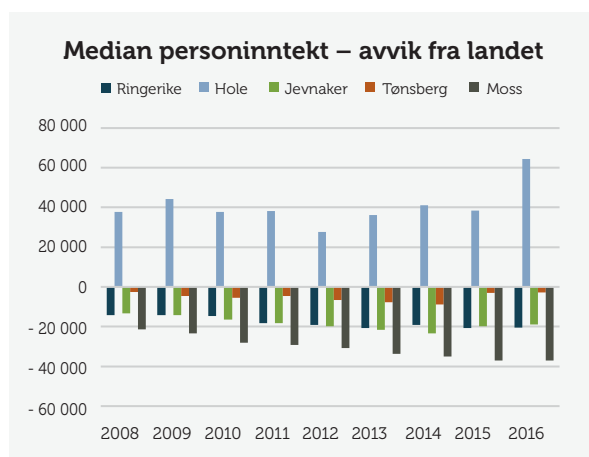
Innbyggere i Ringerike og Jevnaker har hatt en svakere inntektsutvikling enn gjennomsnittet for alle nordmenn. Det betyr at mulighetene for kjøp av varer og tjenester som bidrar til privat velferd for innbyggere i Ringerike og Jevnaker er dårligere enn for Norges øvrige befolkning. Dette står i kontrast til Hole kommune. Mens Ringerike og Hole ligger under gjennomsnittet for Norge, har holeværingene hatt en stabil høy inntekt, godt over gjennomsnittet for Norge.

BRUTTOINNEKTENE PR. PERSON i landet har hatt en betydelig vekst de siste 10 årene. I motsetning til dette har forskjellen mellom bruttoinntekten pr. person i landet og i regionen blitt stadig større, noe som gjør personer i regionen relativt sett fattigere og med mindre muligheter til å kjøpe privat velferd. Som et eksempel var bruttoinntektene pr. person i Ringerike kommune bare 9 500 kroner lavere enn landsmidlet i 2001. I 2005 lå gjennomsnittsinntekten 43 000 kroner lavere en landsgjennomsnittet.

Figuren viser at median personinntekt for Norge i 2008 var om lag 345 000,- kr. I 2016 var denne inntekten økt til 440 000,- kr, som bekrefter bildet av at nordmenn generelt har blitt rikere og med det fått større muligheter til å kjøpe seg varer og tjenester som øker velferden.

Figuren viser at medianinntekt i Hole er omtrent 40 000 kr høyere enn for landsgjennomsnittet. For begge kommunene Ringerike og Jevnaker har medianinntekt falt fra å ligge rundt 13 000 kr under gjennomsnittet til i 2018 å ligge rundt 20 000 kr under gjennomsnittet for landet. Vi ser også av for kommuner vi sammenligner oss med at Tønsberg for hele perioden har hatt en medianinntekt tett under gjennomsnittet for landet. Moss peker seg ut som kommunen med svakest utvikling, og har i 2016 en median inntekt som ligger 37 000 kr under landsgjennomsnittet.

”

Ringeriksregionen har en befolkningsvekst under landsgjennomsnittet og godt under kommuner vi naturlig bør sammenligne oss med.

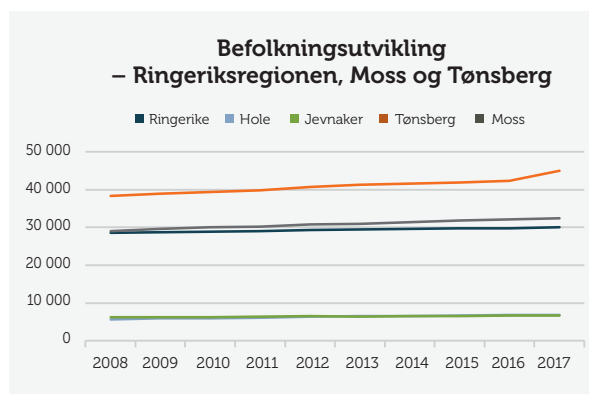
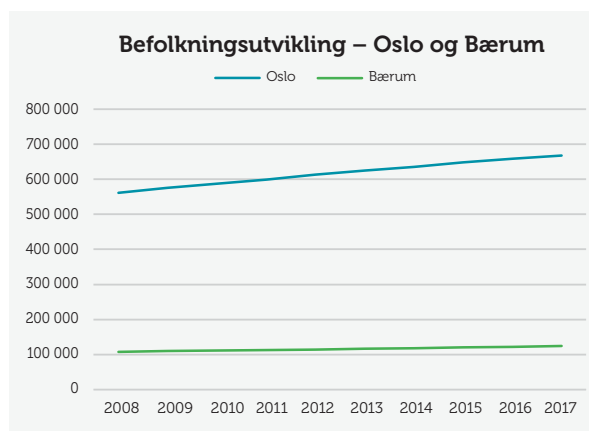
Status for vekst

Befolkning

Gjennom de siste 10 år har befolkningen i Oslo økt med 20 %, Bærum med 15 %, Tønsberg med 17 % og 11 % i Moss. Ringerike og Jevnaker hadde henholdsvis 5 % og 7 % vekst i samme periode. Hole har hatt en parallell vekst til Oslo, med 20 % økning i befolkningen. Befolkningsveksten har nå stoppet opp i Hole, mye på grunn av manglende tilgjengelige arealer for boligbygging.

BEFOLKNINGSVEKSTEN i Ringeriksregionen har vært stabil i underkant av 1 % gjennom de siste 20 år. Periodevis sterk befolkningsvekst i Hole, som har vært blant kommunene i landet med høyest befolkningsvekst, har ikke vært sterk nok til å forhindre at Ringeriksregionen er blant områdene på det sentrale Østlandet med lavest befolkningsvekst. Befolkningsveksten ligger under landsgjennomsnittet og godt under veksten i andre kommuner sentralt på Østlandet.

De to neste figurene viser at befolkningen i Oslo og Bærum i løpet av siste 10 år har økt med henholdsvis 110 000 og 16 000 personer. Moss har en befolkning på størrelse med Ringerike og har i perioden opplevd en befolkningsvekst på 3 000. Tønsberg som er en større kommune enn Moss og Ringerike har hatt en befolkningsvekst på 6 000 personer, samtidig som Ringerike har hatt en befolkningsvekst på beskjedne 1 500 personer.

FAKTA

Se vekstbarometeret for mer detaljert statistikk rundt befolkningsutviklingen i Ringerike, Hole, Jevnaker samt relevante sammenlignbare kommuner.

Hvorfor er befolkningsvekst ønskelig?

Samlet har Ringeriksregionen hatt en svak befolkningsvekst og lavt fødselsoverskudd. Konsekvensen har vært at gjennomsnittsalderen har økt, og andelen yrkesaktive har gått ned i forhold til andelen eldre med omsorgsbehov. For å sikre gode levekår og høy velferd er det

viktig med en sunn balanse mellom gamle og unge, yrkesaktive og personer med omsorgsbehov. Ringeriksregionen trenger flere unge yrkesaktive som gjennom sitt arbeid, inntekt og skatt bidrar til høyere verdiskaping og forbedrede kommunale tjenester og tilbud.

Verdiskapning

Regionen har hatt en svakere utvikling enn kommuner og regioner det er naturlig å sammenligne seg med. Hole har hatt en positiv utvikling siste år. Det er viktig å se på verdiskapning pr. innbygger da det er det som gjenspeiler grunnlaget for velferd. Det har vært en vridning av næringsvirksomhet fra tung industri med høy verdiskapning til handel og tjenesteyting med en lavere grad av verdiskapning.

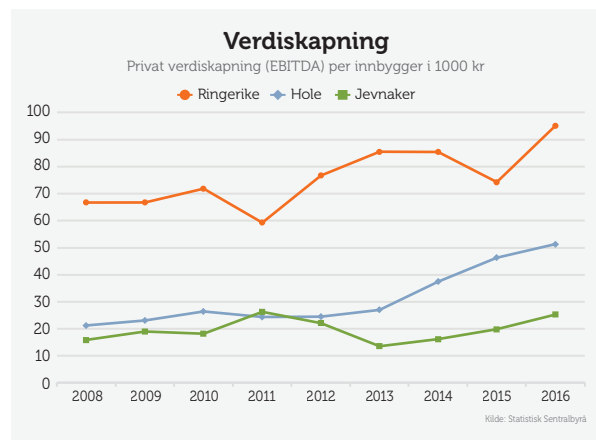
Verdiskapning

Verdiskaping er bruk av kunnskap, kapital og eller arbeid med det formål å skape økonomiske verdier. Verdiskaping er den verdøkning et produkt eller en tjeneste får i hvert ledd av produksjonsprosessen, hvor verdiskapingen er den tilleggsverdi hvert ledd eller hver bedrift gir produktet eller tjenesten.

Verdiskapningen framstår da som salgsinntekt minus produksjonskostnad, og for skatteformål får bedriften også trekke fra avskrivninger, rentekostnader osv. før verdiskapingen beskattes. Det er altså overskuddet før finansposter, av- og nedskrivninger – også kalt EBITDA – som grovt sett utgjør verdiskapingen, og som beskattes.

EBITA

Earnings before interests, taxes, depreciations and amortizations – dvs inntjening før renter, skatt, avskrivninger og nedskrivninger.

Hvorfor høy privat verdiskapning?

Det er den samlede verdiskapningen i privat næringsliv som danner grunnlaget for den velferden som er oppnåelig for et land eller for en region. Verdiskapningen gir grunnlag for avkastning til eiere, lønn til arbeidstakere og skatt til det offentli-

ge. For en region vil det også forenklet kunne sies at det er den private verdiskapning som forteller hvor stor «kaken» blir som skal konsumeres i form av privat forbruk og offentlige tjenester, og som bidrar til privat velferd og gode levekår.

Sysselsetting

I 2016 er det i underkant av 200 færre sysselsatte personer i Ringeriksregionen sammenlignet med 2008. Ringerike har for samme periode 493 færre sysselsatte. Hole og Jevnaker har hatt en økning på henholdsvis 244 og 53 sysselsatte. I samme periode har befolkningen økt med 3 100 personer som ytterligere har bidratt til å redusere sysselsettingsandelen pr. innbygger fra 63 % i 2008 til 58 % i 2016.

AT DET BLIR FÆRRE SYSSELSATTE i regionen uavhengig av om de har sitt arbeidssted i regionen eller pendler ut til andre kommuner, er alvorlig. At det blir færre sysselsatte pr. innbygger reduserer igjen kommunens handlingsrom for å skape kommunal velferd ved at antallet personer som betaler skatt har gått ned i forhold til samlet befolkning. Fallende sysselsettingsandel pr. innbygger er en trend for mange kommuner. Utfordringen for Ringeriksregionen er at andelen ligger lavt også i forhold til andre kommuner vi naturlig sammenligner oss med.

Sysselsetting

Samlet sett har sysselsetting i regionen i alderen mellom 40–54 vært avtagende de siste 10 årene, men med en positiv utvikling de siste to årene, spesielt for Jevnaker og Hole. Samme variabel følger en avtagende trend for

befolkningen mellom 25–39 år for hele landet, på grunn av økende antall unge med flere år med høyere utdanning. Likevel, i begge aldersgruppene er Jevnaker og Ringerike ikke på de ønskede nivåene av sysselsetting, og faller langt bak Bærum. Sammen med informasjon om hvordan yrkesaktive i Hole lønnes, og i hvilken bransje de jobber, kan vi anta at befolkningen i Hole er mer produktive og har en kompetanse som i større grad vil dekke behovet til det næringslivet vi ønsker at skal etablere seg i regionen.

Arbeidsledighet

Etter å ha nådd toppen i 2010–2011, så igjen i 2014–2015, reduseres arbeidsledigheten i regionen. Vi observerer at spesielt unge (15–29 år) i Ringerike og Jevnaker har høyere arbeidsledighet enn jevnaldrende i Oslo og Bærum. Dette skyldes at færre ungdommer i regionen tar i høyere utdanning og går inn i arbeidslivet tidligere enn ungdom i Oslo og Bærum. Flertallet av disse unge yrkesaktive jobber innen varehandel eller bygg og anlegg. Dette er bransjer som er mer konjunkturavhengige, noe som igjen fører til at de unge er mer utsatt for arbeidsledighet.

Samlet sett har sysselsetting i regionen i alderen mellom 40–54 vært avtagende de siste 10 årene, men med en positiv utvikling de siste to årene, spesielt for Jevnaker og Hole. Samme variabel følger en avtagende trend for befolkningen i 25–39 år for hele landet, på grunn av økende antall unge med flere år på høyere utdanning. Likevel, i begge aldersgruppene er Jevnaker og Ringerike ikke på de ønskede nivåene av sysselsetting, og faller langt bak Bærum. De sysselsatte i Hole har imidlertid en kompetanseprofil mer lik befolkningen

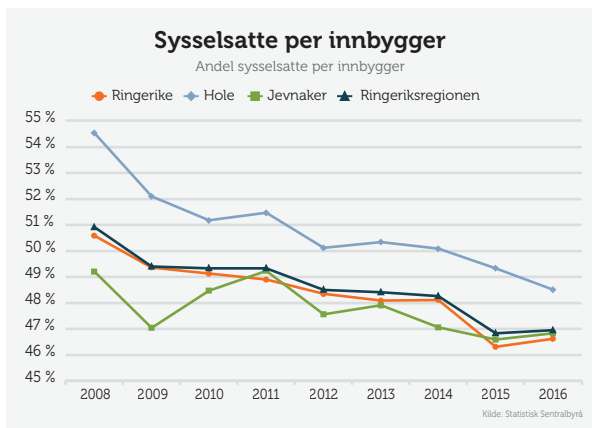
Hvorfor høy sysselsetting?

Sysselsetting dvs. hvor mange som er i arbeid er viktig både for å gi lønn og muligheter for materiell velferd for hver enkelt innbygger. Viktig også for næringslivet og produktiviteten at det er rikelig tilgang til kompetent og god arbeidskraft. For kommunen gir høy sysselsetting skatteinntekter som gjennom de frie inntektene gir grunnlag for offentlig kommunal velferd.

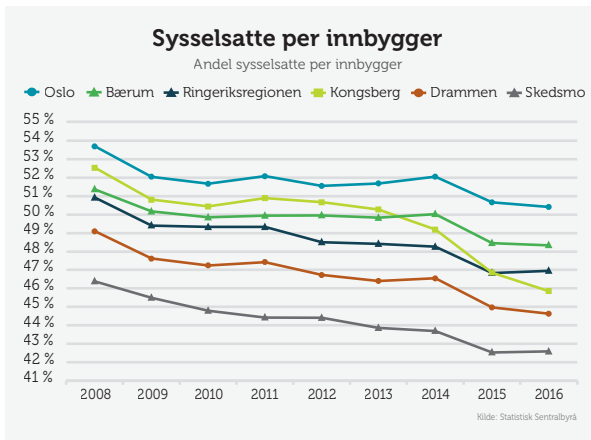
i Bærum. Sammen med informasjon knyttet til brutto-inntekt pr. person kan vi også anta at befolkningen i Hole er mer produktiv og vil bedre kunne respondere på næringslivet i Oslo sitt kompetansebehov.

Vi ser av figuren at Hole gjennomgående har en høyere sysselsetningsandel enn Ringerike og Jevnaker. Dette bidrar til høyere skatteinntekter og høyere muligheter for kommunal velferd.

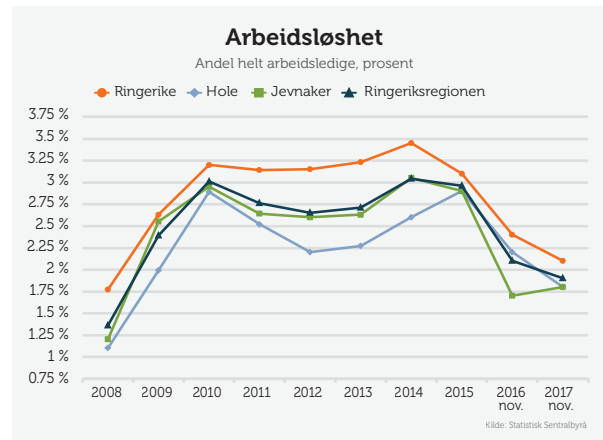
Samlet har Ringeriksregionen 200 færre sysseleatte personer i 2016 sammenlignet med 2008. Dette gir mindre skatteinntekter og trangere kommunalt handlingsrom for å fremskaffe et kommunalt tjenestetilbud.

Sammenlignbare kommuner

Vi ser av figuren over at fallende sysselsettingsandel pr. innbygger er en nasjonal trend også for kommuner som Oslo og Bærum. Vi ser at sysselsettingsandelen samlet for Ringeriksregionen ligger under Oslo og Bærum. Vi ser også at Kongsberg har hatt en dramatisk reduksjon i sysselsettingsandelen som før lå godt over Ringeriksregionen, men som nå har en lavere sysselsettingsandel pr. innbygger. Drammen og Skedsmo kommune har en lavere sysselsettingsandel enn hva vi har i Ringeriksregionen.

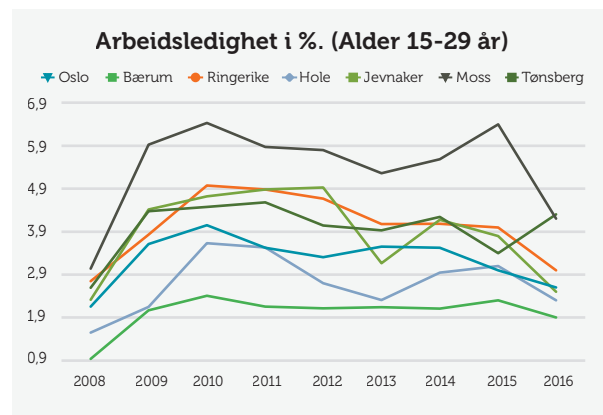
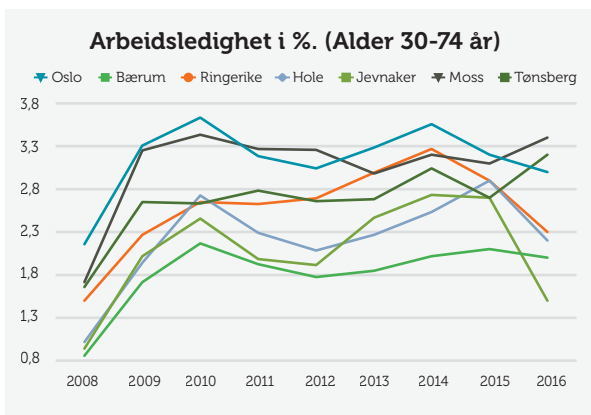
Etter å ha nådd toppen i 2010–2011, så igjen i 2014–2015, reduseres arbeidsledigheten i regionen. Arbeidsledigheten i perioden har fulgt de nasjonale trendene hvor Ringerike kommune gjennomgående har en prosentvis høyere arbeidsledighet enn hva Jevnaker og

spesielt Hole har hatt. Ledigheten i november 2017 lå imidlertid rundt 2 % i alle de tre kommunene.

Vi observerer at spesielt unge (15–29 år) i Ringerike og Jevnaker har høyere arbeidsledighet enn jevnaldrende i Oslo og Bærum. Dette skyldes at færre ungdommer i regionen deltar i høyere utdanning og blir med i arbeidslivet tidligere enn ungdom i Oslo og Bærum. Flertallet av dem jobber i sektorer som varehandel eller konstruksjon, noe som gjør dem sårbare for å skifte til den generelle økonomiske situasjonen i landet, da disse sektorene er ganske følsomme for skiftende konjunkturer.

Se vekstbarometeret for mer detaljert statistikk rundt sysselsettingen i Ringerike, Hole, Jevnaker samt relevante sammenlignbare kommuner

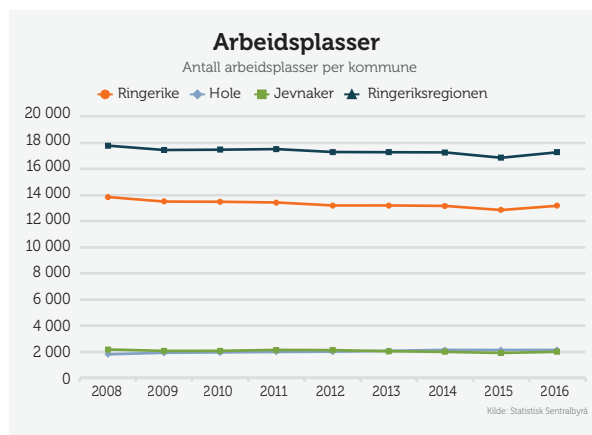
Arbeidsplasser

Det er 500 færre arbeidsplasser i Ringeriksregionen i 2016 enn det var i 2008. Hole har hatt vekst i antall arbeidsplasser, mens Jevnaker har omtrent samme antall arbeidsplasser i dag som i 2008. I samme tidsrom har befolkningen i regionen økt med 3 100 personer

FAKTA

Hvorfor vekst i arbeidsplasser?

Arbeidsplasser er viktig for å beholde og trekke til seg mennesker som ønsker å bo i kommunen. Kort veg til arbeidsplassen er også positivt for livskvaliteten og miljøet. Hva slags type arbeidsplasser som finnes i en kommune vil også til en viss grad være førende for hvilke grupper mennesker som vil trekke til kommunen og velge å bo her.

Hva kan forklare utviklingen?

Befolknings og næringsutviklingen i Ringeriksregionen med tilhørende endring i verdiskapning, sysselsetting og arbeidsplasser kan i stor grad forklares gjennom den strukturendring næringslivet i regionen har gjennomgått de siste 25 årene.

STORE ARBEIDSKRAFTSINTENSIVE hjørnestensbedrifter innen industri med middels høy verdiskapning er kun delvis erstattet med nye virksomheter innen bygg og anlegg, varehandel og tjenesteyting. Disse virksomhetene er viktige for sysselsettingen og for å dekke lokale behov, men gir mindre verdiskapning. Mens næringslivet ellers i Norge i større grad har dreid seg i retning av kunnskapsbasert virksomhet med høy verdiskapning, har næringslivet i vår region samlet sett gått i motsatt retning. Når vi i dag samlet har 500 færre arbeidsplasser i regionen, sett i forhold til 2008, forklarer det også hvorfor netto innflyttingen til vår region har vært beskjeden og hvorfor befolkningsveksten i Ringeriksregionen er langt lavere enn hva som er tilfelle for kommuner med samme reisetidsavstand til Oslo.

Vekst i arbeidsplasser og befolkning er de viktigste faktorene for økonomisk vekst i en region. Over tid vil de innenlandske flyttestrømmene ha avgjørende innflytelse for både fødselsbalansen og befolkningsvekst som følge av innvandring. Derfor blir ofte «netto innenlands flytting» brukt som målestokk for en kommunes eller regions samlede utvikling.

Over tid vil igjen utviklingen av arbeidsplasser og regionens attraktivitet som bosted være de viktigste driverne for innflytting og befolkningsvekst. Folk flytter til et sted enten fordi de finner stedet attraktivt å bo fordi de får arbeid, eller mest ønskelig fordi de får både arbeid og et attraktivt sted å bo. Sysselsetting og

verdiskapning følger igjen som en naturlig konsekvens av antall arbeidsplasser, men også i stor grad som følge av hvilken næringsstruktur som eksisterer i regionen. Ringeriksregionen har gjennom de siste 20 år opplevd en beskjeden befolkningsvekst, og antall arbeidsplasser er i dag færre enn for 15 år siden. Verdiskapning og sysselsetting har en svakere utvikling sammenlignet med kommuner vi naturlig sammenligner oss med. En vesentlig årsak til denne utviklingen ligger i bortfall av rundt 1 500 arbeidsplasser ved nedleggelse av hjørnestensbedrifter innen industri og forsvar. Når befolkningen i regionen ikke har gått ned i perioden, skyldes dette at økonomien i landet over tid har vært god, og at mange nye arbeidsplasser har vært skapt, men da i andre næringer som varehandel og bygg og anlegg. Verdiskapningen i disse næringene er lavere enn i industri, men fortsatt arbeidskraftsintensive, noe som forklarer den svake utviklingen innen verdiskapning, og at arbeidsledigheten har vært lav. Pendling og nærhet til Oslo har også bidratt til at arbeidsledigheten i regionen har holdt seg lav.

For å sikre fremtidig velferd er vi avhengig av et lokalt næringsliv som gjennom høy verdiskapning gir muligheter for videre lokal investering og satsing, avkastning til sine eiere og lønn til sine ansatte.

Figuren på neste side tegner et bilde over egenskaper ved ulike næringer sett i lys av å bidra til vekst i verdiskapning og arbeidsplasser.

Bostedsattraktivitet

De innenlandske flyttestrømmene mellom kommuner og regioner har to sentrale drivkrefter; endring i antall arbeidsplasser og attraktivitet som bosted. Arbeidsplassutviklingen påvirker flyttestrømmene, og steder med vekst i antall arbeidsplasser vil ha større tilbøyelighet til å få netto innflytting enn steder med nedgang.

Stedlig attraktivitet defineres som den nettoflyttingen til kommuner og regioner i Norge som ikke skyldes vekst i antall arbeidsplasser. Stedlig attraktivitet kan også beskrives som nettoflyttingen når virkninger av arbeidsplassveksten er trukket fra.

Næringsstrukturens betydning for regional verdiskapning og vekst

Næringsgrupper merket oransje er meget viktig for en regions verdiskapning, velferd og attraktivitet
Næringsgrupper merket grønn er viktig for å dekke lokale behov og for sysselsetting

NACE nr.	Næringsgruppe	Betydning for regional verdiskapning og vekst	Arbeidsintensiv	Kapitalintensiv	Vare og tjenesteintensiv	Kunnskapsintensive	Bidrag til total omsetning i regionen
10-33	Industri	<ul style="list-style-type: none"> • Driver for verdiskapning gjennom produksjon av industriprodukter som eksporteres ut av landet eller ut av regionen • Stort bidrag til lokal sysselsetting 	Høy	Moderat til høy	Høy	Moderat	Høy
35-39	Elektrisitet, vann, renovasjon	<ul style="list-style-type: none"> • Øker attraktiviteten til regionen for andre bedrifter gjennom infrastruktur og tjenester • Moderat bidrag til lokal sysselsetting • Svært lønnsomt over tid 	Moderat	Høy. Høye etableringskostnader	Lav, etter infrastrukturinvesteringer	Moderat/Høy	Moderat
41-43	Bygg og Anlegg	<ul style="list-style-type: none"> • Bidrar til regional vekst gjennom ny bygningsmasse og infrastruktur • Bidrar sterkt til lokal sysselsetting • Moderat lønnsomt 	Høy	Moderat/Høy	Høy	Moderat/Høy	Høy
45-47	Varehandel, motorvogn reparasjon	<ul style="list-style-type: none"> • Genererer behov for en lokal befolkning • Stort bidrag til lokal sysselsetting • Lav lønnsomhet 	Høy	Moderat	Høy	Lav	Meget høy
64-66	Finansiering og forsikring	<ul style="list-style-type: none"> • Yter finansielle tjenester til virksomheter og privatpersoner • Lavt bidrag til lokal sysselsetting • Meget høy lønnsomhet 	Moderat	Lav	Lav	Høy	Moderat
69-75	Omsetning og drift av fast eiendom	<ul style="list-style-type: none"> • Yter forvaltningstjenester av eiendommer • Svært lavt bidrag til lokal sysselsetting • Meget høy lønnsomhet 	Lav	Høy	Meget lav	Lav	Lav/ Moderat
58-63	Informasjon og kommunikasjon	<ul style="list-style-type: none"> • Bidrar til verdiskapning gjennom eksport av immateriell eiendom som programvare og tilhørende tjenester • Meget høy lønnsomhet 	Lav	Lav	Meget lav	Høy	Lav
68	Faglig, vitenskapelig, og teknisk tjenesteyting	<ul style="list-style-type: none"> • Bidrar til verdiskapning gjennom eksport av immateriell eiendom som programvare og tilhørende tjenester • Yter kunnskapsintensive tjenester til andre firmaer i regionen • Bidrar med det til høyer lønnsomhet i andre firmaer 	Lav	Lav	Lav	Meget høy	Meget lav

Endringene i regionens næringsliv har gitt innbyggerne i regionen dårligere muligheter for privat og offentlig velferd sammenlignet med gjennomsnittet av landets kommuner.

Norge blir mer kunnskaps, men mindre arbeidsintensiv, og verdiskapningen i landet er i tiltakende grad avhengig av kunnskap og innovasjon i alle sektorer (Reve & Sasson, 2012). Bedrifter som skaper verdier, enten ved å forbedre forretningsinfrastruktur og gi kunnskapsintensive tjenester, vil være ekstremt viktige for å skape et forretningsklima som fremmer innovasjon og næringsetableringer. For videre vekst og utvikling i regionen vil det være meget viktig å legge til rette for denne type næringsvirksomhet som i sterk grad bidrar til verdiskapning og lønnsomhet, og gjennom dette styrker Ringeriksregionens konkurransefortrinn.

Tidligere studier av hva som kjennetegner regioner med økonomisk vekst, viser at avhengig av hvilke forutsetninger regionene har, er det også regioner som har opplevd betydelig vekst ved å satse på handel og tjenesteyting. Det regionene da har lyktes med, er å utvide markedsgrunnlaget ved å trekke til seg kunder fra et større omland.

Når målet er å skape større innsikt rundt hva som er status for vekst, hva kan forklare utviklingen i Ringeriksregionen, og ikke minst hva bør Ringerikssamfunnet foreta seg for å skape denne veksten. Det er da naturlig å gjøre analyser rundt næringsstruktur og befolkningsutvikling.

Om analysen

Vi analyserte hvert vekstmål og vekstdrivervariabler for å skissere situasjonen i regionen. Analysen dekker hovedsakelig perioden mellom 2009-2016 og strekker seg tidligere enn 2009 der data foreligger. Hvor data er tilgjengelige, sammenlignet vi regionens utvikling med utviklingen av Oslo, Bærum, Tønsberg og Moss.

Oslo og Bærum har vært sentre for økonomisk aktivitet og innovasjon. Derfor valgte vi dem til å se utviklingens trender. Vi valgte også Moss og Tønsberg, da de ligner Ringeriksregionen både

når det gjelder historisk utvikling og måten de blir påvirket av jernbane- og transportanlegg.

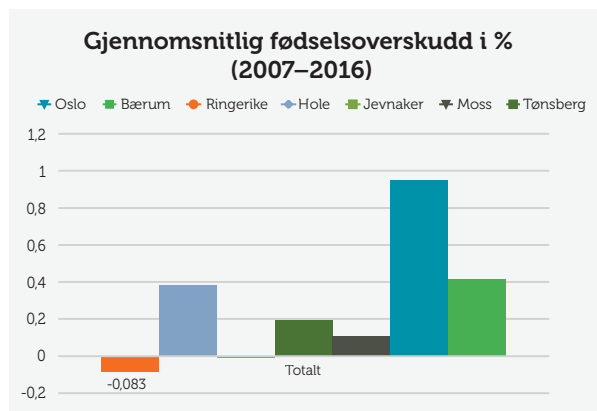
Ambisjonen med vekstbarometeret er å beskrive virkeligheten og fange opp det nåværende bildet i regionen. Analysen hjelper oss videre med å skape nye spørsmål og hypoteser om vekst og skape arenaer for videre analyse, særlig om sammensetningen av forretningsenhetene i regionen. Analysen som skal gjøres neste år om hypotesene og spørsmålene, vil gi nye svar og hjelpe beslutningstakere med ny innsikt.

Fødselsoverskudd og innenlands flytting

Hovedforklaringen til Ringeriksregionens svake befolkningsutvikling ligger i et lavt fødselsoverskudd og lav netto innenlands innflytting. Lav innenlands innflytting er igjen en konsekvens av bortfall av arbeidsplasser og lav nyetablering som samlet har gitt færre arbeidsplasser i regionen.

INNFLYTTING SOM FØLGE AV regionens samlede attraktivitet som bosted har ikke vært sterk nok til å kompensere for svak innflytting som følge av folks innflytting ved tilsetning ved lokale virksomheter. Våre analyser viser at pendlerandelen i Ringerike og Jevnaker er negativt korrelert med sysselsetningsendringene. Dette betyr at når sysselsettingen øker faller andelen yrkesaktive som pendler ut fra regionen. Muligheten til å kunne pendle ut av Ringeriksregionen har frem til nå ikke hatt noen positiv påvirkning på befolkningsutviklingen i Ringerike og Jevnaker.

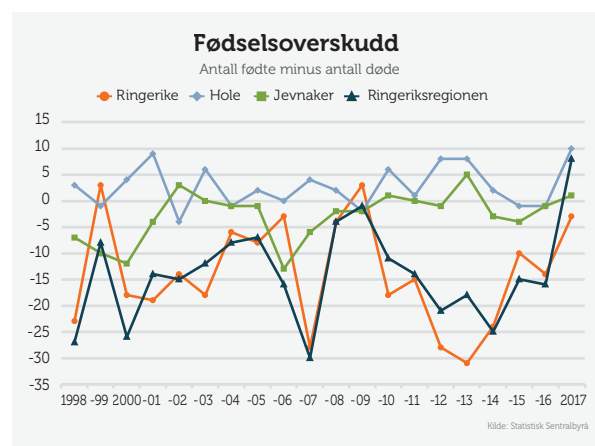
Samlet består befolkningsveksten av netto fødselsoverskudd, netto innenlands flytting og netto innvandring. Figurene under viser at for perioden 2007 til 2016 har Ringerike hatt et negativt fødselsoverskudd, mens Hole har hatt et stort fødselsoverskudd på linje med Bærum. Jevnaker har i perioden hatt omtrent like mange fødte som døde. Bærum og Moss har i samme periode hatt positive befolkningsoverskudd. Ringerikes svake fødselsoverskudd forklares blant annet med en høy andel eldre i befolkningen.

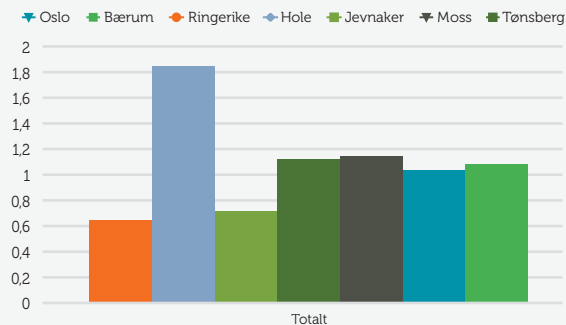
Analyser vi har foretatt viser at fødselsoverskudd er positivt korrelert både med brutto inntektsavvik fra landsgjennomsnittet og med de kommunale frie inntektene. Dette kan tyde på at folks inntektsituasjon og kommunens mulighet til å skape kommunal velferd kan ha betydning for fødselsoverskuddet.

Figuren viser at samlet har Ringeriksregionen hatt et sammenhengende negativt fødselsoverskudd siden 1998. 2017 var første året med et positivt fødselsoverskudd på 8 personer. Hole har i perioden hatt et solid fødselsoverskudd, men opplevde i 2015 at fødselsoverskuddet omtrent gikk i null. Jevnaker har i perioden balansert rundt null i fødselsoverskudd.

Når fødselsoverskuddet er negativt for Ringeriksregionen, vil det være desto viktigere med en positiv netto innenlands flytting.

Gjennomsnittlig innenlands flytteoverskudd i % (2007–2016)

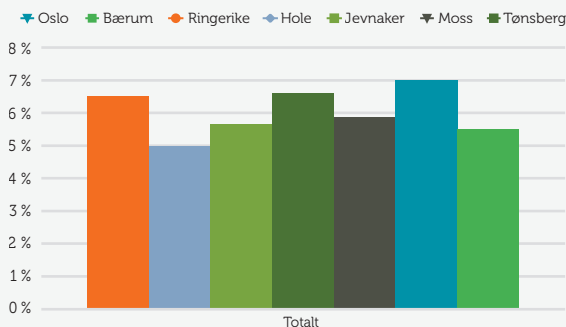

Figuren til venstre viser imidlertid at Ringerike har det laveste innenlandske innflyttingsoverskuddet som andel av befolkningen blant kommunene vi sammenligner med. Hole har en høy innflyttingsandel. Tønsberg, Moss, Oslo og Bærum har alle en betydelig høyere innflyttingsandel og fremstår med det som mer attraktive med hensyn til innflytting og bosetting.

– Hvor er ungdommen?

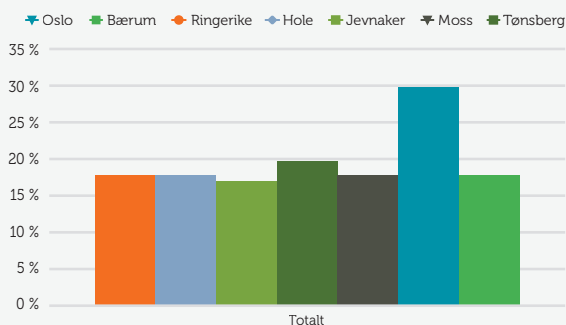
En forutsetning for vekst og utvikling i regionens næringsliv er tilgang på arbeidskraft med den kompetanse og de ferdigheter som næringslivet har behov for. Med et næringsliv med en økende grad av krav til omstilling og endring, gjenspeiler det seg også hvilken kompetanse som vil være etterspurt. Her vil det være den yngre generasjon som vil være mest tilpasningsdyktig til næringslivets fremtidige behov. Dette fordi mange står på terskelen til å velge en yrkesutdanning eller høyere utdanning og derfor har størst mulighet til å tilpasse seg næringslivets behov.

Andel av befolkning i %. (20–24 år)

Dette betyr at en yngre befolkning i en region er en viktig drivkraft for veksten. Figurene under viser at Ringeriksregionen har en andel personer i aldersgruppen 20–24 på linje med øvrige kommuner, også Oslo. Så skjer det imidlertid noe når vi ser på neste aldersgruppe 25–39, som er en viktig aldersgruppe, ikke bare på grunn av aldersgruppens omstillingsevne, men også fordi de har høyere yrkesdeltakelse. Her ser vi at Oslo har en høyere andel ungdom i produktiv alder (25–39) enn resten av regionene rundt seg. Observasjonen tyder derfor på at Oslo har blitt et tyngdepunkt for yngre, talentfulle mennesker som trekkes mot interessante jobber og bosetting i Oslo. Dette fremmer Oslo sitt konkurransefortrinn mht. til vekst og utvikling.

Andel av befolkning i %. (25–39 år)

Har boligbygging bidratt til befolkningsvekst?

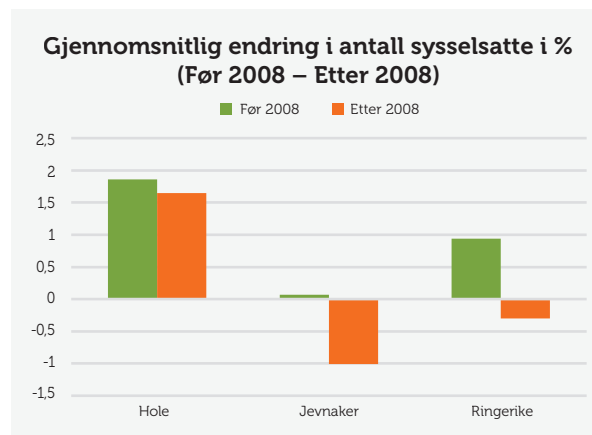
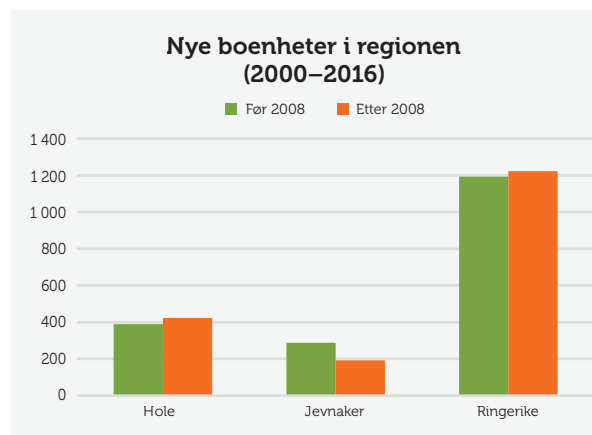
Boligbygging kan gi svaret på hvordan befolkningen i Ringeriksregionen skal øke. Boligbygging har bidratt til befolkningsvekst i Hole. For Ringerike og Jevnaker viser våre analyser at boligbygging bidrar til befolkningsvekst i gode økonomiske tider, mens i tider med lavkonjunktur vil ikke boligbygging bidra til befolkningsvekst.

HVORDAN VIL ENDRINGEN i regionens attraktivitet som bosted som følge av ny E-16 og Ringeriksbane påvirke befolkningsveksten? Hvilke drivere har vi for å få en stagnerende befolkning til å vokse? Vi har analysert tidligere data for bedre å forstå hvilken betydning boligbygging kan ha for befolkningsveksten.

Vi har funnet at boligbygging bidrar til befolkningsvekst i økonomiske oppgangstider. Ved økonomiske nedgangstider, når antall jobber i regionen er begrenset eller går ned, medfører boligbygging ikke befolkningsvekst. Denne sammenhengen er mer gyldig for Ringeriksregionen enn for andre regioner i datamaterialet, og spesielt for Ringerike og Jevnaker. Vi illustrerer funnene våre i figurene på neste side.

Norsk økonomi var inne i en høykonjunktur frem til finanskrisen i 2008, og som medførte at veksten i bruttonasjonalprodukt falt og først tok seg opp igjen i 2011. Figuren viser antall nye boenheter i kommunene Hole, Jevnaker og Ringerike fra år 2000 og frem til finanskrisen inntraff i 2008 samt antall boliger bygd etter finanskrisen frem til 2016. Både Hole og Ringerike hadde tilnærmet like stor boligbygging i de 8 årene før finanskrisen som de hadde i de 8 årene etter finanskrisen. Jevnaker bygde flere boliger før finanskrisen.

Figurene til høyre viser at alle tre kommuner opplevde vekst i sysselsettingen før finanskrisen. Etter finanskrisen var det et fall i gjennomsnittlig prosentvis endring i sysselsettingen for Jevnaker og Ringerike. Hole opplevde vekst i sysselsettingen også i perioden etter finanskrisen i 2008.

**Andel sysselsatte i regionen i forhold til 2008
(Referanse år: 2008 tilsvarer 100%)**

År	Hole	Jevnaker	Ringerike
2000	92	101	91
2001	91	99	91
2002	91	100	90
2003	93	97	91
2004	94	98	92
2005	95	100	92
2006	98	98	95
2007	104	102	98
2008	100	100	100
2009	106	95	97
2010	109	96	97
2011	111	98	97
2012	112	98	95
2013	115	94	95
2014	120	92	95
2015	118	87	93
2016	120	93	95

Etter å ha observert disse sammenhengene mellom befolkningsvekst, endring i sysselsetting og boligbygging før og etter finanskrisen, valgte vi å kjøre en regresjonsanalyse. Her så vi på forholdet mellom % endring i befolkning, % endring i sysselsetting og antall nye boenheter bygget pr. person i regionen.

Vi ser at før finanskrisen i 2008 viser regresjonsanalysen en sterk sammenheng mellom boligbygging og befolkningsvekst. Dette understreker at i økonomiske oppgangstider vil befolkningsveksten være sterkt drevet av boligbygging. I samme periode ser vi ingen sammenheng mellom endring i antall arbeidsplasser og endring i befolkning eller i arbeidsplasser og boligbygging.

For perioden etter 2008 endrer bildet seg ved at det er endring i arbeidsplasser som har sterkest korrelasjon med befolkningsveksten og således fremstår som den sterkeste driveren for befolkningsvekst. Her ser vi at boligbygging kun i begrenset grad har effekt på befolkningsveksten.

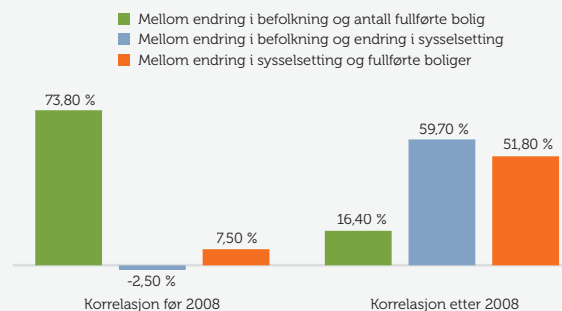
Analysen kan da tolkes i retning av at boligbygging har betydning for vekst i perioder hvor økonomien i landet er god. I perioder med svakere økonomisk utvikling vil imidlertid folk i større grad bry seg om mulighet for arbeid fremfor tilgjengeligheten av boliger i valg av bosted.

Figuren under viser en sterkere sammenheng mellom endring i befolkning og endring i arbeidsplasser for Ringeriksregionen enn hva som er tilfelle for Oslo, Bærum, Tønsberg og Moss samlet.

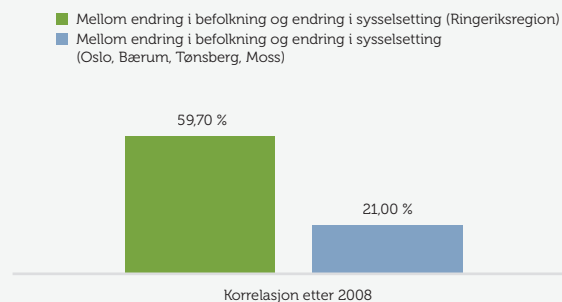
Økning i arbeidsplasser har mindre betydning for vekst i befolkning i Hole enn for Ringerike og Jevnaker. Kan overlates åpen for tolkning.

Disse analysene er basert på historiske data frem til i dag. Konklusjonen vil være holdbar fortsatt i noen år, frem til ferdigstilling av ny E-16 og Ringeriksbanen står klar.

Korrelasjon mellom endring i befolkning, sysselsetting og boligbygging per person

Korrelasjon mellom endring i befolkning og endring i sysselsetting

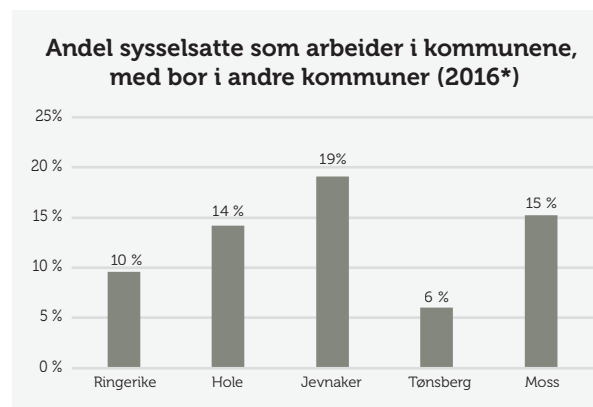
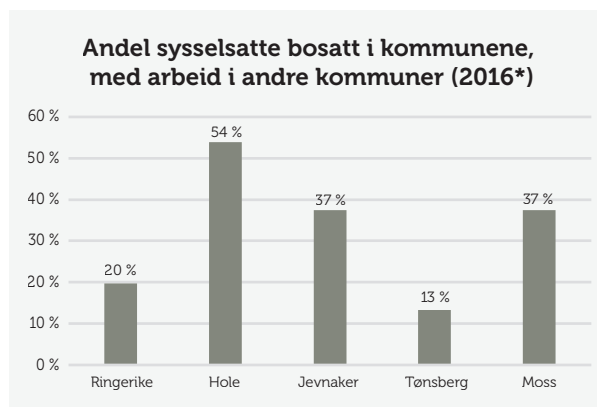
Har mulighet for pendling bidratt til befolkningsvekst?

Analyser viser at pendling ut fra Ringerike og Jevnaker kommune går ned når antallet arbeidsplasser øker i kommunen, og at muligheten til å pendle ut fra regionen ikke har hatt noen positiv betydning for befolkningsveksten i Ringerike og Jevnaker. Det betyr at de yrkesaktive foretrekker jobb i kommunen når det er mulig. For yrkesaktive i Hole synes ikke sysselsettingen i kommunen å påvirke utpendlingen fra kommunen.

PENDLING HAR VÆRT et alternativ for personer bosatt i Ringerike kommune og Jevnaker når arbeidsplassene i regionen har falt bort, og også har bidratt til at regionen aldri har hatt stor arbeidsledighet.

Siden antallet arbeidsplasser har gått noe ned i regionen, betyr det at innflyttere som kunne bidratt til befolkningsvekst, har måtte basere seg på pendling. Her viser befolkningsstatistikken at dette ikke har fremstått som attraktivt. Samlet reisetid til relevante jobber utenfor regionen har vært for lang. Dette vil imidlertid drastisk endres gjennom ny E-16 og Ringeriksbanen. Da vil samlet reisetid til jobb komme innenfor det som av flere vurderes som akseptabel reisetid, og andre mekanismer vil slå inn og forklarer befolknings og pendlermønsteret.

Figuren til under viser andelen av de sysselsatte som bor i Ringerike, Hole og Jevnaker, men som pendler ut av Ringeriksregionen. Når vi også ser på utpendlingen fra Ringeriksregionen, forteller det at regionen har en høy arbeidsmarkedsintegrasjon og at mange henter yrkeserfaring og kompetanse utenfor regionen. I 2016 pendlet fra Ringerike 20 %, Hole 54 % og fra Jevnaker 37 % ut fra Ringeriksregionen. Samtidig ser vi av figuren under at Ringeriksregionen også trekker en betydelig arbeidsstyrke fra andre kommuner, henholdsvis 10 %, 14 %, 19 % for Ringerike, Hole og Jevnaker. Moss har en høy pendlerandel på hele 37 % hvor 2 200 personer pendler til Oslo. Dette kan forklares med gode kommunikasjonsmuligheter til Oslo.

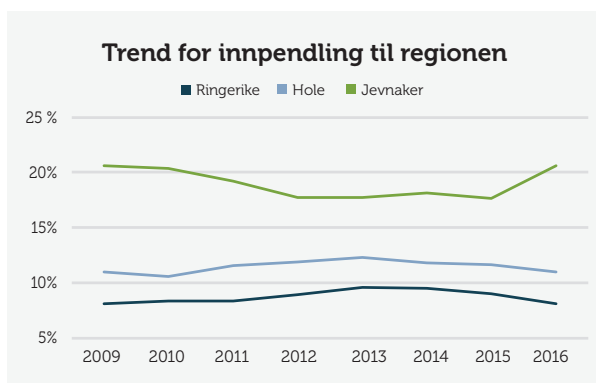
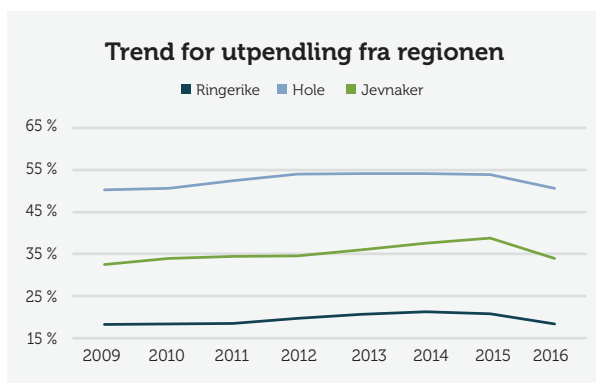

(*) Gjelder kun pendling ut av Ringeriksregionen, pendling mellom kommunene Ringerike, Hole og Jevnaker er ikke inkludert.

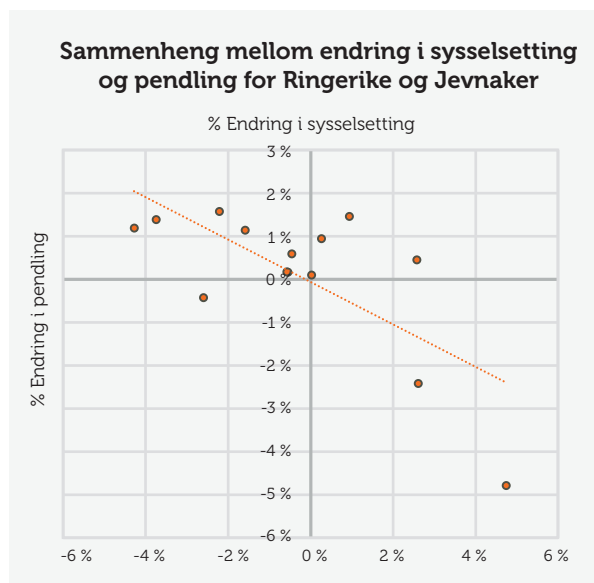
I perioder med vekst i antall lokale arbeidsplasser faller pendlerandelen, mens den tiltar i perioder med reduksjon i lokale arbeidsplasser.

Av figuren under ser vi at siden 2009 har andelen yrkesaktive som har pendlet ut av regionen vært økende. I 2015 snur denne trenden, og andelen yrkesaktive fra kommunene Ringerike, Hole og Jevnaker som pendler ut fra Ringeriksregionen faller. Reduksjonen i utpendling faller sammen med en økning i sysselsettingen i alle tre kommuner for samme periode, jf. tabell relativ endring i sysselsettingen under. Dette leder til, hypotesen om at økende sysselsetting reduserer utpendlingen fra Ringeriksregionen.

Derfor så vi på forholdet mellom endring i arbeidsplasser og pendling ut av Ringeriksregionen. Vi fant at økningen i antall arbeidsplasser for kommunene Ringerike og Jevnaker er negativt korrelert med pendling ut av region. Analysen har meget sterk signifikans, som betyr at sammenhengen er sterk.

Dette betyr at for Ringerike og Jevnaker vil en økning i sysselsettingen drive andelen pendlere ned, jf. figuren under. Dette står i kontrast til Hole hvor vi ikke fant noen korrelasjon mellom endring i sysselsetting og pendling. For Holes del kan det tyde på at utvikling i antallet arbeidsplasser i kommunen har liten betydning for pendling ut ifra kommunen. Dette kan forklares med en kortere reiseavstand til attraktive arbeidsplasser i Bærum og Oslo.

Resultatene tyder på at folk i Ringerike og Jevnaker har foretrukket å redusere pendlingen når det har vært flere jobber i kommunen. For yrkesaktive Hole kan det synes som om antallet jobber i kommunen ikke har hatt betydning for viljen til å pendle ut av kommunen. Kombineres vi dette funnet med det forrige, hvor vi viste at for Ringerike og Jevnaker kreves flere jobber for å øke befolkning, kan vi med rette hevde at det er kritisk å skape flere arbeidsplasser i Ringerike og Jevnaker for å oppnå økt befolkning.

Vær oppmerksom på at denne analysen først og fremst er ment for å forklare befolkningsutviklingen og pendlermønsteret frem til i dag.

Byggingen av E16 og Ringeriksbanen vil dramatisk endre reisetiden til Oslo, ned på et nivå som i større

grad er akseptabel reiseavstand. All erfaring fra andre kommuner med tilsvarende reiseavstand vil da tilsi at pendlerandelen ut fra kommunene Ringerike og Jevnaker da vil øke. Resultatene er også basert på observasjonene på kort tid og tolket nøye.

For samme periode ser vi at økningen i antallet arbeidsplasser for kommunene Ringerike og Jevnaker er negativt korrelert med pendling ut av region. Meget sterk signifikans.

For Hole finner vi ingen tilsvarende sammenheng.

Ut ifra dette kan det tenkes at utvikling av arbeidsplasser i kommunen har liten betydning for pendling ut ifra kommunen. Dette kan forklares med en kortere reiseavstand til attraktive arbeidsplasser i Bærum og Oslo.

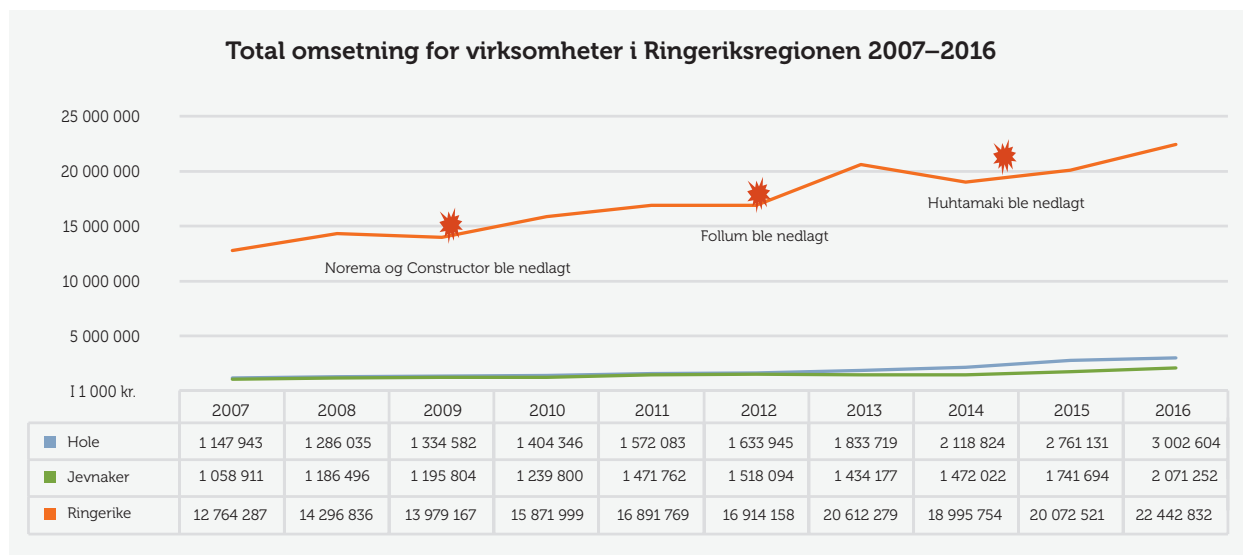

Forretningsklima, verdiskapning, inntekt og arbeidsplasser i regionen?

Hva kan forklare at regionen ikke har skapt flere arbeidsplasser enn de som har blitt nedlagt siste årene. Og hvorfor er inntekten og verdiskapningen i regionen så lav. En forståelse for årsakene til dette vil være viktig for å skape ny vekst og gjennom det bedre muligheter for offentlig og privat velferd.

Figuren under viser en jevn vekst i omsetning for virksomhetene i regionen på tross av flere nedleggelse av store hjørnestensbedrifter. Vi ser av figuren at omsetningen til næringslivet i regionen har vist tegn til utflating og nedgang forut for nedleggelsene.

Tabellen viser at det er 2 210 virksomheter i regionen. 179 av disse virksomhetene står for 80 % av omsetningen. Flesteparten av disse er lokalisert i Ringerike.

Bidrag til samlet omsetning i Ringeriksregionen	Hole	Jevnaker	Ringerike	Sum antall virksomheter
Topp 20% bidrag			5	5
20%-40% bidrag		1	10	11
40%-60% bidrag	10	1	25	36
60%-80% bidrag	20	19	88	127
80%-100% Contribution	316	164	1551	2031
Sum antall virksomheter	346	185	1679	2210

Så ser vi på de virksomhetene vi heretter studerer:

Hovedpoenget er følgende:

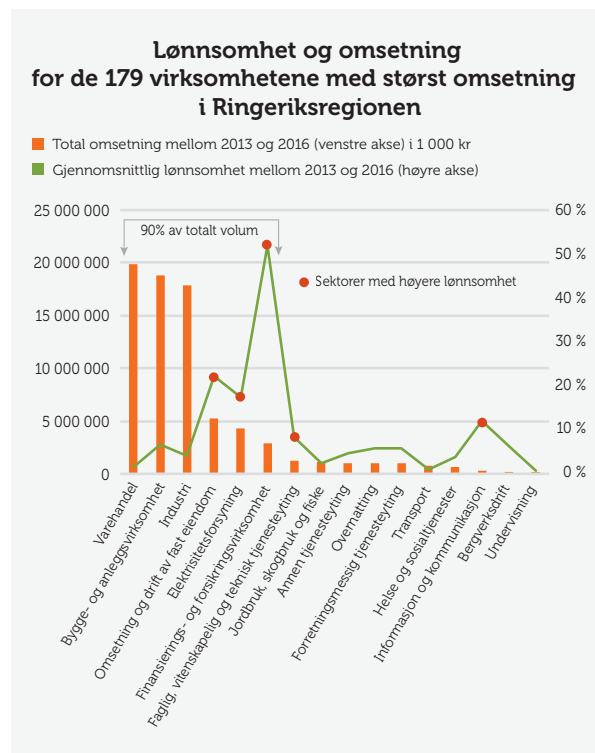
- Størstedelen av omsetningen er skapt av bedrifter i varehandel, industri osv.
- Disse selskapene er ikke kunnskapsintensive, men arbeidsintensive og har lavere lønnsomhet, sammenliknet med selskaper som kunnskapsintensive virksomheter som yter tjenester som IKT Merket i rødt.

Figuren viser samlet omsetning for de 179 største virksomhetene i Ringeriksregionen fordelt på næringer, lest av på venstre akse og prosentvis lønnsomhet av omsetningen for de samme virksomhetene lest av på høyre akse.

For Ringeriksregionen ser vi at 90% av omsetningen foregår innen fem næringer, hvor varehandel, bygg, anlegg og industri er de dominerende. Typisk for disse næringene er at de i stor grad er avhengig av vareinnsats for å skape omsetning. De er arbeidsintensive og har lav lønnsomhet. Det positive er at de er arbeidsintensive og skaper arbeidsplasser.

Ser vi på lønnsomhet er dette næringer innen eiendomsforvaltning, holdingselskaper, elektrisitetsproduksjon, økonomi, forsikring og konsulentfirmaer. Disse virksomheter kjennetegnes ved at de leverer andre tjenester til bedrifter, administrerer en nettverksstruktur eller samling av eiendommer. Eller at de gjør kunnskapsintensivt arbeid og løser problemer for andre selskaper som konsulent og advokatfirmaer. Bedrifter som tilhører disse gruppene, er viktige aktører i en kunnskapsdrevet økonomi og leverer viktige tjenester til andre bedrifter, slik at de kan forbedre sin virksomhet.

Norsk næringsliv blir mer kunnskap- og mindre arbeidsintensiv, og verdiskapningen i landet er sterkt avhengig av kunnskap og innovasjoner i alle sektorer (Reve & Sasson, 2011). Bedrifter som skaper verdier, enten ved å forbedre forretningsinfrastruktur og leverer kunnskapsintensive tjenester, vil være ekstremt viktige for å skape et forretningsklima som fremmer innovasjon og bygger opp under nyetableringer. Attraktivi-

teten Ringeriksregionen fremstår med vil være viktig både for å stimulere til etableringer av virksomheter innenfor disse bransjene, men også trekke til seg flere virksomheter i disse bransjene. Dette vil bidra til høyere verdiskapning, lønnsomhet og igjen ytterligere konkurransefortrinn for videre næringsutvikling.

Varehandel	26%
Bygge- og anleggsvirksomhet	25%
Industri	23%
Omsetning og drift av fast eiendom	7%
Elektrisitetsforsyning	6%
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	4%

Tabellen over viser 75 % av omsetningen i næringslivet i Ringeriksregionen skjer innen varehandel, bygge- og anleggsvirksomhet og industri.

Verdiskapning og produktivitet

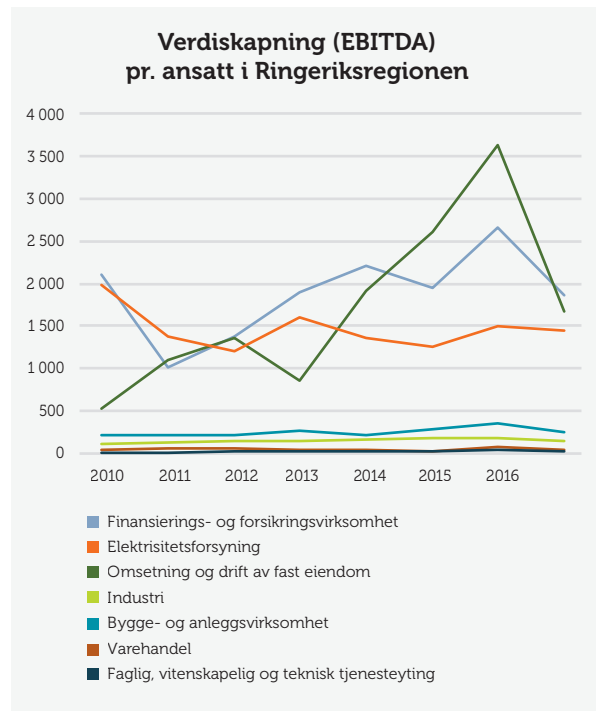
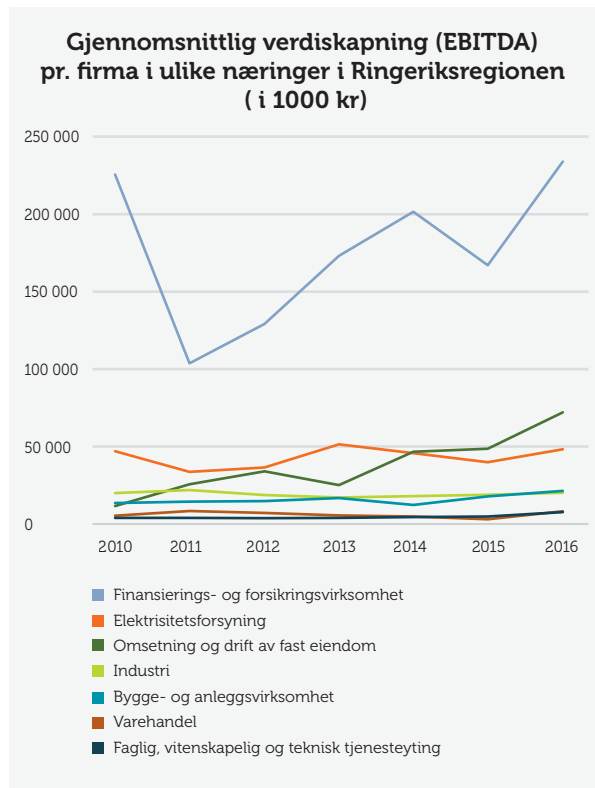
Selskapene i Ringeriksregionen skaper verdier og sysselsetting. Utfordringen for Ringeriksregionen er imidlertid at selskapene med størst vekst og høyest verdiskapning nasjonalt, i mindre grad er representert i regionens næringsliv. Dette gjør det på kort sikt mer utfordrende å øke verdiskapningen i Ringeriksregionen.

EBITDA (Resultat før renter, skatter, nedskrivninger og avskrivninger) er allment akseptert som et mål for firmaers verdiskapning og således også operasjonelle styrke. Derfor ser vi på utviklingen av EBITDA pr. firma som et mål på verdien skapt pr. firma i regionen, og EBITDA pr. ansatt, som et mål for foretakets produktivitet, for de dominerende seks sektorene i regionen.

Vi ser av begge figurene at virksomheter innen finansiering og forsikring, elektrisitetsforsyning og omsetning av og drift av eiendom parallelt med økt lønnsomhet

har økt sin verdiskapning, og produktivitet verdiskapning også har økt sin. Samtidig med dette ser vi at varehandel, industri samt bygg og anlegg har en flatere utvikling både når det gjelder verdiskapning pr. selskap og verdiskapning pr. innbygger.

Poenget er at de virksomheter med størst verdiskapning finner vi i mindre grad i regionen. Dette forklarer også lavere median inntekt og lavere frie kommunale inntekter.

Entreprenørskap

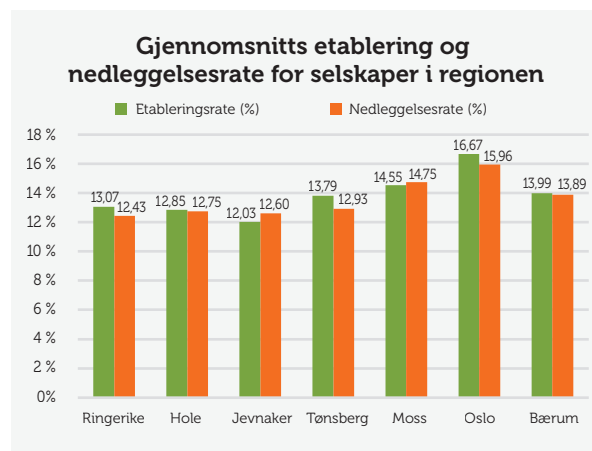
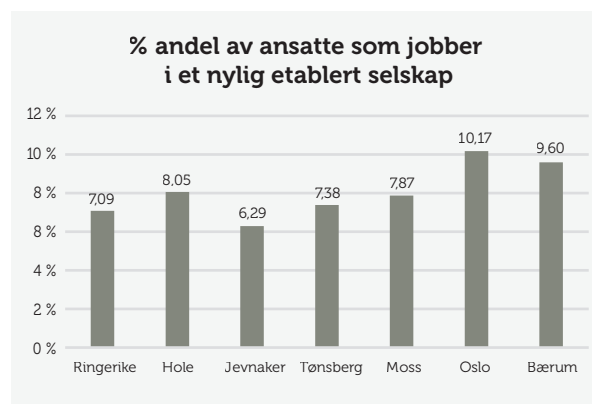
Viljen til å satse på nyetableringer er god i Ringeriksregionen sammenlignet med Tønsberg, Moss og Bærum. Overlevelsesraten for nyetableringer i Ringerike er høyere enn for Oslo og Bærum, men noe svakere for Hole og Jevnaker. Ringeriksregionen har også en andel ansatte i nylig etablerte som ligger tett oppunder Moss og Tønsberg, men vesentlig lavere enn for Oslo og Bærum.

UTFORDRINGEN ligger imidlertid i at nyetableringene foregår i bransjer med lav verdiskaping, som forsterker eksisterende næringsstruktur, og som således ikke bidrar til høyere verdiskaping i Ringeriksregionen.

Entreprenørskap er en viktig faktor for etablering av arbeidsplasser og verdiskaping i en region. Vi ser at 7 % av alle ansatte i regionen jobber i nyetablerte bedrifter. Selv om dette tallet ikke er så høyt som i Oslo og Bærum, bidrar det betydelig til sysselsetting i Ringeriksregionen.

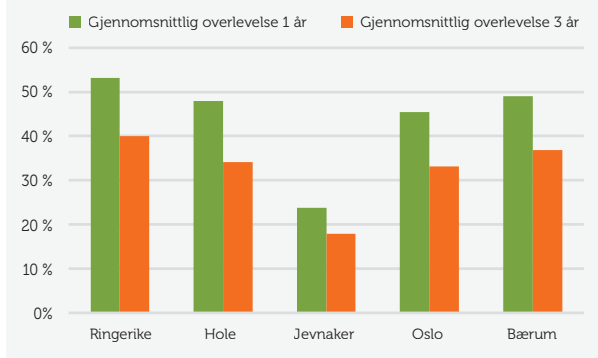
Entreprenørskap måler vi ved etableringsraten (antall nye selskaper dividert med totalt antall bedrifter) i regionen og ved overlevelsesraten for nyetablerte bedrifter. Analysene viser at at Ringeriksregionen har mindre entreprenørskap enn Tønsberg, Moss, Oslo og Bærum.

Når vi i tabellen til høyre ser på nivået på nyetableringer og nedleggelsesrate som andel av samlet antall virksomheter, så forteller det noe om næringslivets evne og vilje til å satse. Jo flere etableringer som blir foretatt, jo større en sannsynligheten for at produktive og lønnsomme virksomheter står igjen etter noen år. Tønsberg, Moss og Bærum har alle en beskjeden høyere andel næringsetableringer enn kommunene i Ringeriksregionen. Oslo skiller seg imidlertid klart ut med en høy vilje til å satse på nyetableringer.

Overlevelsesrate for nyetablerte firmaer

Gjennomsnitt for firmaer etablert mellom 2006–2012

Den gode nyheten er at overlevelsesgraden til nyetablerte firmaer etter tre år er høyere i Ringerike og Hole enn hva vi finner i Oslo og Bærum. Jevnaker har en lavere overlevelsesgrad for nyetablerte firmaer. Dette kan være et godt utgangspunkt når ny E-16 og Ringeriksbanen gjennom forbedrede transportmuligheter åpner for nye forretningsmuligheter.

Tabellen under viser fordelingen av nystiftede firmaer i perioden 2010–2016. Vi observerer at de fleste av selskapene som er etablert i regionen, fortsatt er innen varehandel, eiendom- og bygg og anlegg, merket rødt. Dette er alvorlig med tanke på ønske om økt verdiskapning fordi nyetableringene i løpet av de siste 6 år viser at regionen står fast i eksisterende næringsstruktur og viser få tegn til dreining i retning av en høyere andel virksomheter med høyere verdiskapning. Vi ser at for Oslo og Bærum er etableringsaktiviteten mer orientert rundt informasjon, kommunikasjon, IKT og finans og mindre mot varehandel og tekniske tjenester.

Som nevnt tidligere, er disse bedriftene viktige for lokal jobbskaping og utvikling. De eksporterer imidlertid ikke varer eller tjenester til andre regioner eller ut av landet, og har dermed begrenset verdiskapning for regionen. På den annen side ser vi at det er høyere etableringsrate innen kunnskapsintensive sektorer som IKT og finanssektor i Oslo og Bærum. Vi tror at dette har mye å gjøre med hva slags entreprenørskap som finnes i regionen og sammensetningen av den menneskelige kapitalen i regionen.

Næringer:	RINGERIKE	HOLE	JEVNAKER	TØNSBERG	MOSS	OSLO	BÆRUM
68-75 Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	18.15%	24.44%	17.39%	23.80%	22.05%	24.17%	27.14%
41-43 Bygge og anleggsvirksomhet	16.76%	15.25%	23.19%	11.33%	12.66%	9.27%	12.19%
45-47 Varehandel, motorvognreparasjon	14.28%	16.14%	8.41%	13.40%	16.14%	9.85%	10.99%
90-99 Personlig tjenesteyting	11.13%	8.07%	11.01%	11.52%	10.82%	14.96%	9.61%
86-88 Helse og sosialtjenester	9.69%	8.97%	8.41%	9.03%	7.67%	6.63%	7.65%
77-82 Forretningsmessig tjenesteyting	7.02%	5.38%	4.64%	6.44%	6.54%	6.61%	6.96%
55-56 Overnatting og servering	4.15%	1.79%	2.90%	3.41%	4.07%	2.99%	1.75%
58-63 Informasjon og kommunikasjon	4.01%	5.38%	5.80%	5.76%	6.04%	8.89%	7.50%
85 Undervisning	4.01%	4.48%	7.54%	5.98%	5.45%	6.20%	6.21%
10-33 Industri	3.63%	3.81%	4.93%	2.40%	2.01%	1.44%	1.60%
49-53 Transport og lagring	3.49%	1.79%	3.48%	2.51%	3.19%	4.22%	2.64%
00 Uoppgitt næring	2.63%	3.81%	1.45%	2.84%	2.47%	3.24%	3.70%
64-66 Finansiering og forsikring	0.62%	0.67%	0.87%	1.28%	0.59%	1.28%	1.65%
35-39 Elektrisitet, vann, renovasjon	0.29%	0.00%	0.00%	0.22%	0.25%	0.17%	0.34%

Utdanning og kompetanse

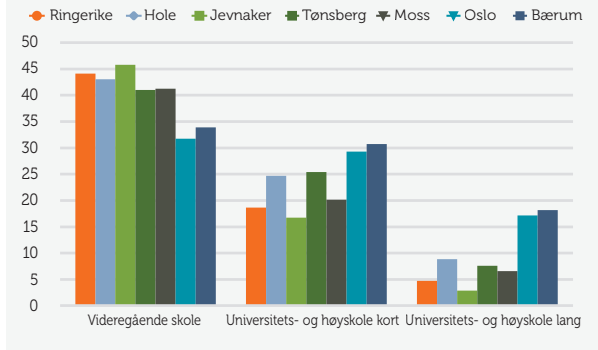
Ringerike og Jevnaker har generelt et lavt utdanningsnivå. Hole har høyt utdanningsnivå høyere, enn for Tønsberg og Moss, men vesentlig lavere enn for Bærum og Oslo. Utdanningsnivået gir utfordringer med tanke på å tilby lokal arbeidskraft til kunnskapsbasert næringsliv, med ønske om etablering i Ringeriksregionen.

FOR Å ØKE VERDISKAPNINGEN og inntektsnivået i Ringeriksregionen er det viktig å øke andelen virksomheter innen kunnskapsbaserte næringer med høy verdiskapning. Utfordringen for regionen her ligger i at kompetansen til regionens arbeidstakere i dag er tilpasset dagens næringsstruktur. En næringsstruktur

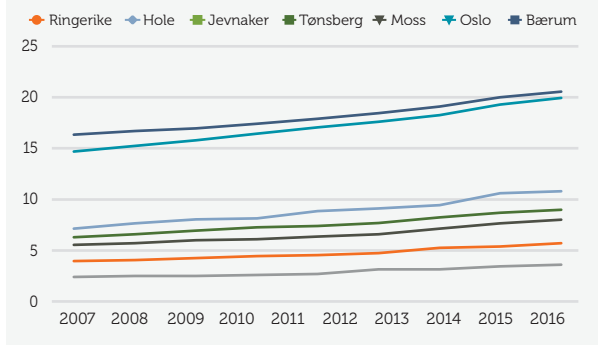
med en høy andel arbeidstakere innen varehandel, helse og offentlig forvaltning. Dette gir lavere inntekt og større utfordringer med tanke på kompetanse til å dekke arbeidskraftsbehovet for vekst i kunnskapsbaserte næringer med høyere verdiskapning og avlønning.

Andel av befolkning fordelt på utdanningsnivå i %

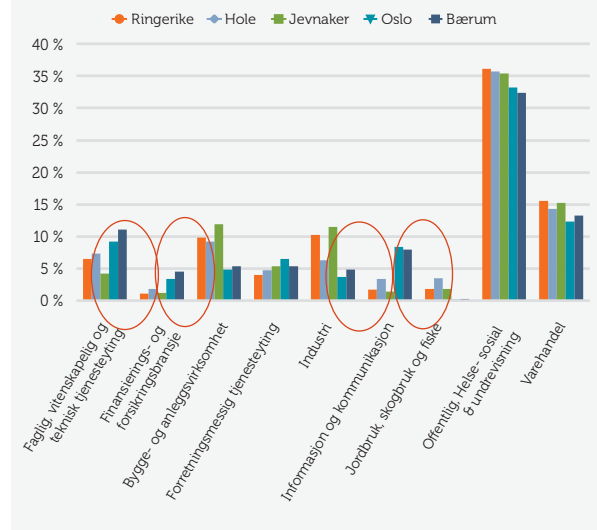
Andel av befolkningen med høyere utdanning i % (2007–2016)

Av figurene ser vi at andelen personer med høyere utdanning er lavere i Ringerike og Jevnaker enn for de andre kommunene. Utviklingen følger imidlertid samme trend ved at andelen med høyere utdanning øker. Hole har en sterkere vekst i andel befolkning med høyere utdanning enn hva vi ser for de andre kommunene.

Flertallet av befolkningen som bor i regionen, jobber utenfor verdiskapende, lønnsomme og kunnskapsintensive sektorer, som IT, finans og kunnskapsintensive bedrifter, utringet i figuren under. Det er en høy andel av personer som arbeider i sektorer som industri, bygg og anlegg, og spesielt innen varehandel, som har det felles at de er arbeidskrevende, men gir lavere verdiskaping.

Fordeling av de sysselsatte med arbeid i regionen fordelt på kommune og næringsgruppe

Hole har et høyt utdanningsnivå og bedre muligheter til å dekke arbeidskraftsbehovet til kunnskapsbaserte virksomheter.

Næringslivets forventninger til 2018

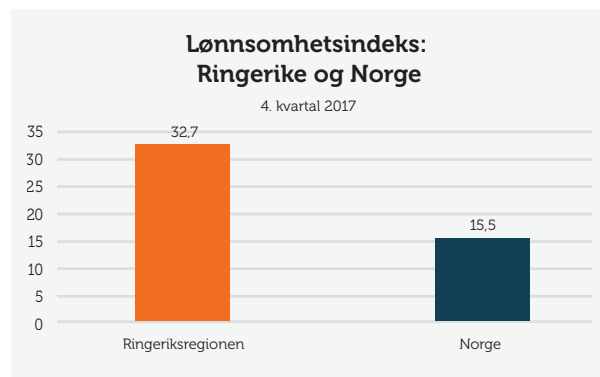
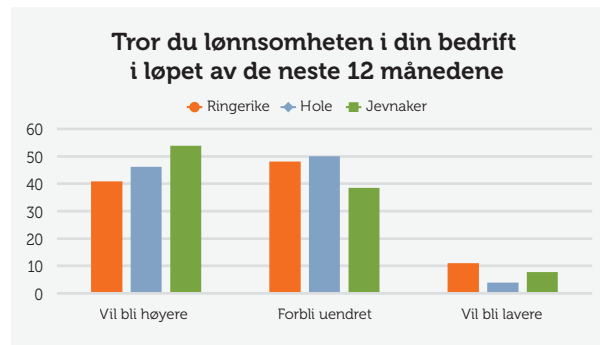
Det rapporteres om positive utsikter for norsk økonomi for 2018. Veksten tok seg opp i 2017 og forventes å øke ytterligere i inneværende år. Dette gir økt optimisme blant norske næringslivsledere vist gjennom Norges Banks forventningsundersøkelse. Næringslivsledere i Ringeriksregionen viser imidlertid en større optimisme med tanke på lønnsomhet og sysselsetting for 2018 enn hva deres kollegaer ellers i Norge forventer.

FOR Å FÅ SVAR PÅ HVILKE økonomiske forventninger næringslivet i Ringeriksregionen har for 2018, gjennomførte Høgskolen i Sørøst – Norge en spørreundersøkelse rettet mot 713 virksomheter i Ringerike, Hole og Jevnaker i november 2017. Forventningsundersøkelsen kan betraktes som en dokumentasjon av næringslivsledernes oppfatninger og vurderinger rundt hva de forventer av egen virksomhet i 2018.

Undersøkelsen kartla sentrale økonomiske variabler som omsetning, lønnsomhet, investeringer, ordreserver og antall ansatte. Regionens næringslivsledere ble bedt om å vurdere om de forventet en «økning», «reduksjon» eller «ingen endring» i disse variablene. Forventninger til veg og bane samt begrensninger og rammebetingelser for økonomisk utvikling var også tema i kartleggingen.

For komplette resultater av undersøkelsen og oppsummering av hvilke forventninger næringslivslederne i Ringeriksregionen har for 2018, gå inn på <https://Vekstbarometer.usn.no>

Næringslivsledere i Ringeriksregionen har en større optimisme med hensyn til forventet lønnsomhet i 2018 sammenlignet med næringslivsledere ellers i Norge. Forventningsindeksen for næringslivsledere i Ringeriksregionen viser 32 % som er vesentlig høyere enn forventningsindeksen til gjennomsnittet av næringslivsledere i Norge som er på 15.

Lønnsomhetsindeksen (differansen mellom de som forventer høyere lønnsomhet og de som forventer svekket lønnsomhet) for de neste 12 månedene er i fjerde kvartal 2017 på ca. 33 %.

Tema for undersøkelsen

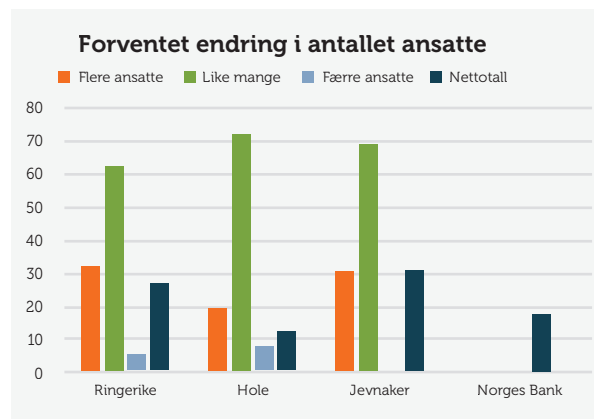
- Økonomiske forventninger
 - Omsetning
 - Lønnsomhet
 - Antall ansatte
 - Investeringer
 - Ordreserver
- Forventninger til veg og bane
- Begrensninger og rammebetingelser for økonomisk utvikling

Om undersøkelsen

- Undersøkelsen ble sendt til daglig leder i 713 virksomheter i Ringerike, Hole og Jevnaker kommune i november 2017. Virksomhetene var trukket ut fra Proff Forvalt sin bedriftsdata-baser
- Undersøkelsen ble gjennomført som Quest-Back-survey via link på email til virksomhetene.
- 214 næringslivsledere besvarte undersøkelsen. Dette ga en svarprosent på 33.

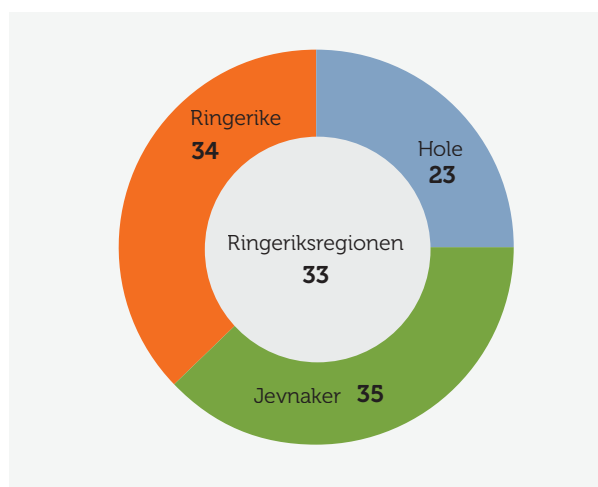
Figuren til høyre viser at det er en større optimisme blant næringslivslederne i Ringerike og Jevnaker enn hva vi finner i Hole med hensyn til forventet endring i antallet ansatte i 2018.

Nettotallet for Ringerike og Jevnaker ligger godt over nettotallet for Norge. Dette betyr at næringslivslederne på Ringerike og Jevnaker er mer optimistiske med hensyn til en økning i antallet ansatte enn hva vi finner ellers i Norge.

Samlet mål på forventningene

For å få et samlet bilde på hvordan næringslivslederne ser på forventet økonomisk utvikling i 2018, er det laget en forventningsindeks. Med en samlet verdi på + 33 indikerer dette at næringslivslederne i Ringeriksregionen gjennomgående er meget positive til egen virksomhets forventede økonomiske utvikling i 2018.

Figuren over illustrerer også at det er på Jevnaker vi finner den største optimismen blant næringslivslederne, og at Hole skiller seg vesentlig ut med en noe mindre optimisme enn hva vi finner i Ringerike og Jevnaker.

Forventningsindeks:

Den økonomiske forventningsindeksen består av et enkelt gjennomsnitt av nettotalt for forventet lønnsomhet, omsetning, antall ansatte, investeringer og ordreserver og er et mål for kortsiktig økonomisk utvikling.

Nettotalt fremkommer ved å summere differansen mellom andelen som forventer en positiv utvikling og andelen som forventer en negativ utvikling for de 5 økonomiske indikatorene og deretter dele på 5.

En indeks på 100 vil gjenspeile en total positiv forventning. En indeks på – 100 vil gjenspeile en total negativ forventning. En indeks på pluss siden gjenspeiler en positiv forventning.

FAKTA

Bjertnæs Sag har skapt arbeidsplasser og verdier på Jevnaker i over 100 år

Lokalt eierskap er viktig for at verdiskaping og skatteinntekter forblir i kommunen. Bjertnæs sag er et godt eksempel på en virksomhet som i over 100 år har skapt verdier og arbeidsplasser til beste for Jevnaker-samfunnet. Daglig leder Sverre Bjertnæs ser lyst på fremtiden for familiebedriften på Jevnaker som med sine 36 årsverk også i 2017 leverte et godt overskudd.

MÅLET FOR INNEVÆRENDE ÅR, sier han må være å opprettholde omsetningen og å konsolidere driften etter flere store investeringer siste år.

Bjertnæs Sag har solide tradisjoner på Jevnaker med over 100 års drift i familiens eie og som fortsatt er en solid forankret hjørnestensbedrift i Jevnaker samfunnet. Virksomheten ligger idyllisk til ved Randsfjordens bredd og er i dag en av landets ledende produsenter av innvendig panel. Fra å være et typisk kombinasjonsbruk med både sag og høvleri, har virksomheten siden 1987 i sin helhet omfattet produksjon av høvlast, med gradvis spesialisering på innvendige panel. Da de i 2004 også startet med overflatebehandling med beis og maling, var dette en viktig milepel i takt med produkt- og markedsutvikling.

I 2017 hadde bedriften 104 millioner i omsetning som ga et resultat før skatt på 4 millioner kroner. Bjertnæs uttaler at lønnsomheten har vist en positiv trend de siste årene. Det tok litt tid før det nye høvleriet fungerte som ønsket, men det bidrar nå til god og lønnsom drift.

Store investeringer

Gjennom de siste årene har bedriften investert over 75 millioner kroner for å øke produktiviteten. Ny beis og maleavdeling, administrasjonsbygning og ikke minst et nytt høvleri, som med helt ny teknologi gjør dette til landets mest moderne høvleri. Investeringene, legger Sverre Bjertnæs til, var helt nødvendige for at de fortsatt kunne ha lønnsom drift ved panelprodusenten på Jevnaker. Alt bygningsmessig og ventilasjon ble levert av lokale virksomheter som Mesterbygg, Randsfjord Rør, Jevnaker Elektriske og Nettet stål som har vært underleverandører. Investeringene har således også gitt betydelige ringvirkninger lokalt. Nå står nytt lagerbygg øverst på investeringsplanen til bedriften.

Ny E-16 gir bedre logistikk

Konkurransen er stor, og driftsmarginene små. Beliggenheten for en slik virksomhet er derfor ideell på Jevnaker. Veien er kort til de største markedene i Norge, samtidig som vi har grei forbindelse til midt-Sverige, hvor det meste av fururåstoffet kommer fra.

Ny E-16 forbi Jevnaker vil også bety en betydelig logistikkforbedring. Bjertnæs forteller at fururåstoffet de henter fra Sverige, årlig transporteres til bedriften med 500 trailerlass. Omtrent samtlige 500 trailerlass må i dag kjøre forbi bedriften. Turen går videre gjennom Åsbygda, Hønenkrysset, omkjøringsvegen rundt Hønefoss og Eggemoen før de kommer inn til bedriften «på riktig» side av jernbaneundergangen, ved tidligere Jevnaker stasjon. En solid «strafferunde» for de svenske trailerne. Ny E-16 betyr også at Jevnaker knyttes til en høyere standard av riksvegnettet som gjør det tillatt med transport med modulvogntog helt inn på fabrikktomten. I dag kommer disse modulvogntogene ikke lenger enn til Lunner. 500 trailere med 40 m³ hver seg kan da bli erstattet med 330 årlige transporter fra Sverige med modulvogntog som da får med hele 60 m³ på hvert lass. Dette vil representere en forbedret logistikk situasjon og ikke minst en betydelig lokal miljøgevinst.

Innovasjonsløft med Tronrud Bygg

Bjertnæs Sag deltok i det første programmet av Innovasjonsløft Ringeriksregionen. Gjennom programmet utviklet de i samarbeid med en av de andre deltakerbedriftene, Tronrud Bygg, en ny paneltype. Utvendig kledning med skjult innfesting har den kvalitetsforbedringen at malingsfilmen ikke blir punktert når kledningen spikres på veggen. Kledningen behandles med fire lags overflatebehandling og fremstår da som vesentlig mer robust for vær og vind.

Sverre Bjertnæs fullroser også Innovasjonsløftprogrammet som gjennomføres av innovasjonsrådgivningsfirmaet Innoco, og hvor de lokale ildsjelene Sonja Bordewick og Sten Magnus er viktige drivkrefter. Nylig inviterte Bjertnæs Sag til Innovasjonsløft frokost ved bedriften. Her delte han virksomhetens erfaringer rundt drift og utviklingen av virksomheten med et 30 talls personer. Nettverk som dette gir inspirasjon og motivasjon til fortsatt innovasjon og utvikling. Det er nyttig og hyggelig å ha kontakt med andre virksomheter i regionen. Holder du deg kun til egen bransje, kan du lett bli blind på åpenbare ting til forbedring. Tiden investert i deltagelse på samlinger og nettverk har vist seg i ettertid å vært positivt.

Daglig leder Sverre Bjertnæs. Foto: Steinar Aasnæss

Manuelt arbeid er borte

Investeringer i ny teknologi har vært avgjørende for å forbedre produktiviteten og lønnsomheten. Å være sagbruksarbeider var tidligere forbundet med mye tungt og risikofylt manuelt arbeid. I dag tar det om lag 4 minutter fra bordstykket kommer inn i produksjonen til det kommer ut som ferdig produsert panel, og da uten at noen ansatte fysisk har vært i kontakt med produktet.

Før investeringen i ny teknologi var det til sammen 12 mann som betjente to produksjonslinjer, en på to skift og en på ett skift. I dag produseres samme volum av 6 mann på to skift. Med skannere foran og bak er det ingen ansatte som lenger står i strengen og jobber, nå er det kun kontroll. Ethvert bordstykke blir vurdert av to skannere for hvordan det best kan utnyttets i produksjonen. Jobben gjøres nå bedre enn hva som tidligere var mulig å gjøre med det blotte øye.

Utfasingen av eiendomsskatt på maskiner

Bjertnæs konstaterer med tilfredshet at eiendomsskatten på maskiner nå vil utfases over en 5-årsperiode. For en virksomhet som vår, hvor maskinparken er så kostbar, får vi et skattegrunnlag som er langt på vei dobbelt så høyt i forhold til bare tomt og bygningsmasse. Bortfalt av eiendomsskatten vil gi oss bedre muligheter for fortsatt lønnsom drift og ytterligere investeringer.

Fra venstre Kjetil Gjerdalen, Ivar Olsen og Tom Erik Guldhaug. Foto: Spenncon

Spenncon bygger Ringeriksregionen

Det er knapt et større bygg i Ringeriksregionen som blir oppført uten betongelementer fra Spenncon på Hensmoen. Med over 200 medarbeidere er bedriften Ringeriksregionens største private arbeidsgiver.

” Lokale virksomheter vil ha stor nytte av et Vekstbarometer for Ringeriksregionen. Transportkostnader utgjør en betydelig kostnad, og det er således viktig å kunne studere hvordan forventningene og utsiktene for det lokale markedet utvikler seg. Skal lønnsomheten opprettholdes, er det kun en ting som gjelder: Det er vekst. *Kjetil Gjerdalen, fabrikkssjef Spenncon As, Hensmoen*

SPENNCON AS OG SPENNCON RAIL AS inngår i Consolis Group, som med sine 140 fabrikker er en av Europas ledende produsenter av prefabrikkerte betongelementer. Jernbanesviller og tunnellelementer til Ringeriksbanen blir levert fra Spenncon Rail. Med dette er Spennconbedriftene på Hensmoen blant flere lokale virksomheter som gjennom sin store lokale verdiskapning, i dag og i fremtiden vil være sentrale bidragsyttere til Ringeriksregionens vekst og utvikling.

Spenncon AS har fire fabrikker i Norge og omsatte i fjor for i overkant av 1 milliard kroner. Enheten på Hensmoen er den klart største, og utvikler, selger og produserer betongelementer til bygningsindustrien slik som hulldekker, vegger, søyler, fasader og balkonger. Leveransene skjer over hele Østlandsområdet, mens fabrikkene i Sandnes, Hjørungavåg og Verdal normalt dekker områdene på Vestlandet og i Trøndelag. På en hektisk dag i høysesongen blir det levert over 40 trailerlass med elementer fra fabrikk utenfor Hønefoss.

Spenncon Rail AS var tidligere en integrert del av Spenncon AS, men ble i 2014 skilt ut som eget selskap. Selskapene tilhører hver sin divisjon i Consolis, men har likevel utstrakt samarbeid på flere områder. Spenncon Rail produserer betongsviller og andre produkter til jernbane, og åpnet i 2017 ny fabrikk på Hensmoen som følge av en langsiktig rammeavtale med Jernbaneverket. Investeringen på rundt 140 millioner kroner var den nest største i Consolis Group noensinne. Vesentlige deler av prosjektet ble utviklet i samarbeid med og levert av lokale aktører. Det hypermoderne anlegget har en kapasitet på 400 000 sviller årlig.

Større optimisme i Ringeriksregionen.

Forventningsundersøkelsen som HSN gjennomførte høsten 2017 viste en større optimisme blant næringslivsledere i Ringeriksregionen enn hva deres kollegaer ellers i Norge hadde for 2018. Lokale næringslivsledere forventet i større grad vekst i lønnsomhet og antall ansatte.

Fabrikkssjef på Spenncon AS, Kjetil Gjerdalen, har klare formeninger om hvorfor dette.

Det er klare forventninger knyttet til vekst i regionen. Dette har generert økt aktivitet i påvente av det som ikke er endelig besluttet, men som alle mener at kommer. Det har også vært et stemningsskifte i regionen med hensyn til samspill. Gjennom nettverk og ulike initiativ jobber virksomhetene i større grad sammen, spiller hverandre gode, noe som i sum bidrar til en ytterligere optimisme.

Gjerdalen fortsetter med et eksempel på hva han mener: Da Spenncon Rail satte opp sin nye fabrikk, var Tronrud Bygg entreprenør, veggelementene kom fra søsterfabrikken Spenncon AS, Tronrud Engineering sto for en betydelig del av den teknologiske utviklingen og leveransen og naturligvis: «Intet bygg uten lokal sand.» Mest gladelig er at samtlige leverandører ble valgt fordi de fremsto med de beste betingelsene og løsninger i anbudsprosessen. Med innsikt i dette prosjektet forstår jeg optimismen til næringslivslederne i distriktet, og jeg har fått enda større tro på regionens næringsliv og deres konkurransekraft.

Ny E-16 styrker konkurransekraften

I høysesongen kan det gå ut så mye som 40 trailerlass med betongelementer til ulike byggeplasser daglig fra fabrikk på Hensmoen. Store lass i volum som skal inn på byggeplass til et gitt tidspunkt. Det er vesentlig med forutsigbar transport som vil kunne redusere ventetid på byggeplass, og med det redusere kostnader og økt konkurransekraft. De nye vegprosjektene E-16 til Sandvika og E-16 forbi Jevnaker gir bedre og mer forutsigbar transport ut av regionen. For den lokale virksomheten medfører dette økt konkurranse lokalt, men også betydelig forbedrede konkurransebetingelser i de store markedene i Oslo og ellers på Østlandet. Gjerdalen hilser økt konkurranse velkommen og understreker at dette er sunt for virksomheten på Hensmoen.

Tilgang til sand og kort veg til store markeder

Den er en klar årsak til at Spenncon ligger på Ringerike. Nærhet til den viktigste innsatsfaktoren, sand av høy kvalitet, i tillegg til kort reisevei til store byggeplasser i Oslo og ellers på Østlandet gir Spenncon et godt konkurransefortrinn ved å være etablert på Hensmoen. For å sikre dagens drift og bidra til fortsatt ekspansjon

av virksomheten, er det av kritisk betydning å sikre tilstrekkelig tilgang til lokale grusforekomster. For en virksomhet som er en del av et større konsern er det en kontinuerlig konkurranse om investeringsmidler med de øvrige virksomhetene i konsernet. Gjerdalen understreker at virksomheten på Hensmoen har gode muligheter for å bli valgt ut som en av fabrikkene konsernet vil satse på, og hvor økt tilgang til sand vil være et av flere viktige kriterier.

Økt behov for lokal kvalifisert arbeidskraft.

Som en siste sentral faktor for utvikling av bedriften på Hensmoen trekker Gjerdalen frem økt behov for kvalifisert arbeidskraft. Innenfor visse yrkesgrupper er det en utfordring å rekruttere kompetanse fra områder utenfor Ringeriksregionen. Store deler av bransjen er lite industrialisert, og sentrale deler av produksjonen består av krevende manuelle operasjoner. Her står vi foran en rivende utvikling det nærmeste tiåret, og Spenncon AS ønsker her å være i førerretet i bransjen – slik Spenncon Rail ble med sin nye høyteknologiske fabrikk. Ny veg og bane vil bidra til en arbeidsmarkeds-integrasjon som styrker mulighetene for å rekruttere fra andre geografiske områder, avslutter Gjerdalen.

Foto:

Forside: Ringeriksregionen utsikt. Mona Lundemo

s. 3: Morten Edvardsen

s. 6: Jan Helge Østlund

s. 10: Morten Edvardsen

s. 12: Hønefoss sentrum. Kristin Levy

s. 14: Jan Helge Østlund

s. 17: Glassblåsere ved Hadeland Glassverk. Hadeland Glassverk

s. 19: Åsk gård, Åsbygda. Kristin Levy

s. 20: Hønefoss sentrum «by night». Mona Lundemo

s. 30: Utsikt over Randsfjorden. Jevnaker kommune

s. 36: Bergerbakken skole, Jevnaker. Jevnaker kommune

s. 38: Hvervenmoen Næringspark. Aka AS

s. 40: Eldstøen gartneri

s. 43: Steinar Aasnæss

s. 44: Spenncon

Produksjon: Kolltopp Forlag

Design: Marit Jørgensen, 07 Media

Trykk: 07 Media – 07.no, 2018

Vekstbarometer for Ringeriksregionen er utviklet av Høgskolen i Sørøst-Norge, i samarbeid med Ringerike Næringsforening og med finansiering fra Sparebank1 Ringerike Hadeland.

Vekstbarometeret består av en årlig rapport og en nettside. Rapporten presenterer status for vekst og utvikling i regionen, samt hva som kan forklare veksten i Ringeriksregionen.

På nettsiden «vekstbarometer.usn.no» presenteres ulike variabler som beskriver målene for vekst og ulike faktorer som gir grunnlag for vekst. Variablene er presentert samlet for Ringeriksregionen og for hver kommune. I tillegg presenteres relevante variabler for utvalgte kommuner.

Mange viktige politiske og næringsmessige beslutninger og prioriteringer skal fattes i Ringeriksregionen de kommende årene. Vekstbarometeret er derfor utviklet for å gi et objektivt og faglig forankret faktagrunnlag som grunnlag for viktige beslutninger. Hva er veksten i regionen? Hva kan forklare veksten? Hva vil være viktig å legge til rette for, slik at Ringeriksregionen også i fremtiden skal forbli et godt sted å bo, jobbe og drive næringsvirksomhet.

Vekstbarometeret gir svar.

vekstbarometer.usn.no